

กรณีห้ามนำคดีขึ้นฟ้องร้อง

ตามที่กล่าวมาแล้วว่าบุคคลที่ถูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ หรือกรณีที่มีความจำเป็น
ต้องใช้สิทธิทางศาล บุคคลนั้นก็ฟ้องคดีได้ โดยฟ้องเป็นคดีมีข้อพิพาท หรือยื่นคำร้องขอ
ต่อศาลเป็นแบบคดีไม่มีข้อพิพาทแล้วแต่รูปคดีว่าเป็นคดีชนิดใด แต่ยังมีอีกหลายกรณีที่มีการ
โต้แย้งสิทธิหน้าที่หรือมีกรณีที่บุคคลนั้นเห็นว่าควรนำคดีขึ้นฟ้องหรือมีคำร้องขอต่อศาล แต่
บุคคลนั้นก็ไม่มีสิทธินำคดีมาสู่ศาลได้ไม่ว่าจะดำเนินการโดยการฟ้องเป็นคดีมีข้อพิพาทหรือ
ยื่นคำร้องขอต่อศาลทั้งนี้จะโต้แย้งออกพิจารณาถึงต่อไปนี้

๑. เมื่อมีกฎหมายบัญญัติห้ามฟ้องคดีโดยเอกชน กล่าวคือห้ามผู้ถูกโต้แย้งสิทธิ
หรือหน้าที่ หรือผู้ที่ต้องใช้สิทธิทางศาล นำคดีขึ้นสู่ศาลทุกกรณี

๑.๑ คดีเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์และพระราชินี

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยมี
พระมหากษัตริย์เป็นองค์ประมุขของประเทศ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการปกครองเดิมของ
ประเทศไทยก่อนที่จะมาปกครองในระบอบประชาธิปไตย เดิมได้ปกครองในระบอบสมบูรณา
ญาสิทธิราช โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขและมีอำนาจเด็ดขาดในการบริหารงานราชการ
ของประเทศ ดังนั้นเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากรบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมา
เป็นระบอบประชาธิปไตย จึงยังคงให้พระมหากษัตริย์ดำรงตำแหน่งองค์พระประมุขแห่งชาติ
อยู่ ตั้งแต่เริ่มการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา ได้ระบุไว้ใน
ในกฎหมายรัฐธรรมนูญทุกฉบับที่ได้ประกาศใช้มาว่าองค์พระมหากษัตริย์ทรงดำรงตำแหน่ง
พระประมุขของประเทศ และจะมีบทบัญญัติของกฎหมายรัฐธรรมนูญทุกฉบับ บัญญัติไว้ว่า
"ผู้ใดจะกล่าวหาหรือฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ในทางใด ๆ มิได้" แม้ในรัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๕ ที่ประกาศใช้อยู่ในปัจจุบัน ก็ได้บัญญัติไว้ในมาตรา
๕ ว่า "องค์พระมหากษัตริย์ดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิดมิได้"

และจะกล่าวหาหรือฟ้องร้องในทางใด ๆ ก็ได้" สืบเนื่องมาจากหลักกฎหมายที่ว่า "The King can do no wrong" ดังนั้นใครจะมาฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ไม่ได้โดยเด็ดขาด ไม่ว่าในทางใด ๆ พระมหากษัตริย์ไม่สามารถทำผิดใดๆได้แม้ในการบริหารบ้านเมือง พระมหากษัตริย์จะทรงลงพระปรมาภิไธย ตามที่ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ หรือฝ่ายตุลาการ เสนอมาเท่านั้น พระมหากษัตริย์มิได้บริหารราชการบ้านเมืองเอง ดังนั้นในการแต่งตั้ง หรือการลงพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์ยังต้องมีผู้ลงนามสนองพระปรมาภิไธยนั้น เช่น ในการแต่งตั้งประธานองคมนตรีหรือให้ประธานองคมนตรีพ้นจากตำแหน่งนั้น ต้องมีประธาน สภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดินเป็นผู้ลงนามสนองพระบรมราชโองการ หรือในการแต่งตั้ง องคมนตรี ผู้ลงนามสนองพระบรมราชโองการนั้นได้แก่ประธานองคมนตรี เป็นต้น การ ห้ามฟ้องพระมหากษัตริย์นี้เป็นการห้ามฟ้องโดยเด็ดขาด

ส่วนพระราชินีนั้นไม่มีกฎหมายใดบัญญัติไว้ว่าห้ามฟ้องร้อง แต่อย่างไรก็ตาม แตกต่าง กับพระมหากษัตริย์ แต่ผู้เขียนเห็นว่าพระราชินีก็อยู่ในฐานะ เช่นเดียวกับพระมหากษัตริย์ แม้จะไม่มีกฎหมายบัญญัติห้ามฟ้องร้องไว้ก็ตาม ถือว่าบุคคลใดจะฟ้องร้องพระราชินีไม่ได้ ถือว่าขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

พระยุพราช พระวรราชา พระราชโอรส (พระเจ้าลูกยาเธอ) และพระราชธิดา (พระเจ้าลูกเธอ) ไม่มีบทบัญญัติห้ามฟ้องร้องเอาไว้ แต่ผู้เขียนเห็นว่าอยู่ในฐานะ ห้ามฟ้องร้อง เด็ดขาดเช่นเดียวกับพระราชินีก็คือ ถือว่าขัดต่อความสงบเรียบร้อยและ ศีลธรรมอันดีของประชาชน

แต่ถ้าพระเจ้าลูกยาเธอหรือพระเจ้าลูกยาเธอ พระยุพราช พระวรราชา พระมหากษัตริย์ และพระราชินี ถ้าได้ลาออกจากฐานันดรศักดิ์ ก็ถูกฟ้องร้องบังคับคดีได้ เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป ไปนั่นเอง

๑.๒ คือเหตุผล บทบัญญัติของกฎหมายได้บัญญัติห้ามผู้สืบสันดานฟ้องบุพการี เองโดยเด็ดขาด มาตรา ๑๕๖๒ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติว่า "ผู้ใด จะฟ้องบุพการีของตน เป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญามีได้ แต่เมื่อผู้นั้นหรือถูกตีสอนของผู้นั้นร้องขอ

อัยการจะยกคดีขึ้นว่ากล่าวก็ได้" จากบทบัญญัติดังกล่าวแยกพิจารณาออกเป็น

ก. "ผู้ใด" หมายถึงใคร บทบัญญัติของกฎหมายมิได้บัญญัติไว้แต่เป็นที่เข้าใจได้ว่าหมายถึงบุตร หลาน หลาน ลื้อ ตามมาตรา ๒๙ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั่นเอง

ข. ใครคือบุพการี ตามมาตรา ๑๕๖๒ มิได้ให้คำจำกัดความหรือความหมายไว้ จึงต้องพิจารณาจากบทบัญญัติมาตราอื่นแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่บัญญัติไว้ก็ได้แก่มาตรา ๒๙ ซึ่งมาตรา ๒๙ ได้บัญญัติไว้ว่า "บุคคลวิกลจริตผู้ใดถ้าภริยามีก็ตั้งบุพการีกล่าวคือ บิดามารดา ปู่ย่า ตายาย ทวด ก็คือ..." ดังนั้น บุพการีก็ได้แก่ บิดามารดา ปู่ย่า ตายาย ทวด บุคคลเหล่านี้ต้องชอบด้วยกฎหมาย กล่าวคือ บิดาก็ต้อง เป็นบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย ไม่ว่าจะ เป็นบิดาโดยชอบด้วยกฎหมายในลักษณะใด เช่น เป็นบิดาที่จดทะเบียนสมรสโดยชอบกับมารดาของเด็กทั้งก่อนและหลังเด็กเกิด หรือการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตร หรือมีคำพิพากษาว่าเป็นบุตร

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๓๒๐/๒๕๐๖ โจทก์ฟ้องว่านางแปลงหนึ่ง เป็นของนางจีบบิดามารดาโจทก์ นางจีบตายตกได้แก่โจทก์ โจทก์ให้ผู้มีชื่อเช่า จำเลยมารับค่าเช่าเอาไป จึงขอให้จำเลยคืนค่าเช่าให้โจทก์

จำเลยต่อสู้ว่าเป็นสามีนางจีบ สมรสเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๗ เกิดบุตร ๑ คน คือ โจทก์ นางจีบตายจำเลยครอบครองนาพิพาทมาผู้เดียวเกิน ๒๐ ปี ผู้มีชื่อไม่ได้เช่ามาจากโจทก์ จำเลยเก็บค่าเช่ามาจริง โจทก์ฟ้องจำเลยไม่ได้เป็นอนุตุลุม ทั้งโจทก์ก็ไม่มีอำนาจดำเนินคดีด้วยตนเอง เพราะยังไม่บรรลุนิติภาวะ

ข้อเท็จจริงจำเลยนำสืบได้ว่า นางจีบเป็นน้องร่วมบิดามารดากับจำเลยได้เสียเป็นสามีภริยากันตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๗ ก่อนใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ (ถูกยกเลิกไปแล้ว) ส่วนโจทก์เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๓ ภายหลังใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ (ถูกยกเลิกไปแล้ว) ในวันยื่นฟ้องโจทก์อายุ ๑๙ ปี โจทก์ทะเบียนสมรสกับนางสาวนิภา อายุ ๑๕ ปีแล้ว ซึ่งจำเลยโต้เถียงว่าเป็นการสมรสที่ไม่สมบูรณ์

เพราะผู้ให้ความยินยอมมิใช่ผู้ปกครองตามกฎหมาย

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า บุตรที่ฟ้องบิดาไม่ได้ฟ้องห้ามตามกฎหมายนั้น จะต้องเป็น บุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย แต่กรณีที่จำเลยนำสืบดังกล่าวข้างต้น การได้เสียเป็นสามีภริยา ระหว่างจำเลยกับนางจีบต้องบังคับตามกฎหมายลักษณะฉ้อฉล ๓๖ ซึ่งบัญญัติว่า พี่น้อง ทำชู้กันให้หลงโงะทำแพดรอยเสียในทะเล จำเลยกับนางจีบจึงมิใช่ฉ้อฉลโดยชอบด้วย กฎหมาย โจทก์เกิดเมื่อใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ ๕ แล้ว ต้องบังคับตาม มาตรา ๑๕๒๖ คือ เด็กเกิดก่อนสมรสจะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายต่อเมื่อบิดามารดาสมรสกัน หรือบิดาได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตร หรือศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร เมื่อจำเลยกับนางจีบ เป็นสามีภริยากันโดยมิชอบด้วยกฎหมาย โจทก์ก็เป็นบุตรนอกสมรส เมื่อจำเลยไม่ได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตร และศาลไม่ได้พิพากษาว่าเป็นบุตร โจทก์จำเลยก็มิใช่บุตรและ บิดาคู่กันตามกฎหมาย โจทก์จึงมีสิทธิฟ้องจำเลยได้ ฯลฯ

ข้อสังเกต คำพิพากษาศาลฎีกาคดีนี้ได้พิพากษาโดยอาศัยบทบัญญัติของกฎหมาย เก่าที่เลิกใช้แล้ว แต่หลักกฎหมายในส่วนของศาลฎีกาวินิจฉัยตามกฎหมายเก่ากับกฎหมาย ใหม่เป็นหลักเดียวกัน

ดังนั้นบิดาที่บุตรจะฟ้องไม่ได้ถูกจำกัดเฉพาะบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น ไม่รวมไปถึงบิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย การห้ามฟ้องนี้ได้ห้ามรวมถึงตัวแทนหรือผู้แทน โดยชอบธรรมของบุตรด้วย

ส่วนบุตรบุญธรรม^๑ นั้น มีคำพิพากษาของศาลฎีกาที่ ๓๓๑/๒๕๑๐ ได้วินิจฉัยว่า บุตรบุญธรรมเป็นผู้สืบสันดานของผู้รับบุตรบุญธรรม ตามกฎหมายแพ่ง มีบทบัญญัติของกฎหมาย

^๑ เตือน จิตรกร, "คดีอุทธรณ์", อุทธรณ์, ปีที่ ๒๐ เล่มที่ ๔, (กรกฎาคม-สิงหาคม ๒๕๑๖), หน้า ๓๕-๔๖.

แพ่งไต่บัญชีไว้เกี่ยวกับเรื่องบุตรบุญธรรมโดยเฉพาะ ให้นำบัญชีเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของบิดามารดาและบุตรมาใช้บังคับในเรื่องบุตรบุญธรรมโดยอนุโลม ด้วยเหตุผลดังกล่าวบุตรบุญธรรมจึงฟ้องผู้รับบุตรบุญธรรมมิได้ มิฉะนั้นถ้าฟ้องก็เป็นคดีอุทธรณ์ แต่บุตรบุญธรรมมีนิติสัมพันธ์กับผู้จดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมเท่านั้นไม่เป็นบุตรบุญธรรมของคู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรมตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๓๕๑/๒๕๑๑ และการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมนั้นเฉพาะแต่ตัวผู้จดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมเท่านั้น บิดามารดาของผู้รับบุตรบุญธรรมจึงไม่เป็นบุพการีของบุตรบุญธรรมด้วย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๕ (๒) ศาลฎีกาได้ตัดสินโดยมติของที่ประชุมใหญ่ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๐๓/๒๕๕๓ ว่า ผู้สืบสันดานนั้นหมายถึงผู้สืบสันดานตามความเป็นจริงและคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๕๖/๒๕๐๕ (โดยที่ประชุมใหญ่) ได้วินิจฉัยว่า บุตรบุญธรรมไม่เป็นผู้สืบสันดานตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๑ แต่เป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่ากฎหมายแพ่ง กฎหมายอาญา และกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไต่บัญชีออกมาใช้โดยมีวัตถุประสงค์แตกต่างกัน ดังนั้นแนวคำพิพากษาจึงแตกต่างกันออกไป

มารดา ตามมาตรา ๑๕๔๖ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไต่บัญชีไว้ว่า "เด็กเกิดจากหญิงที่มิได้มีการสมรส สักบ้ายให้ถือว่า เป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของหญิง" จากบัญชีดังกล่าวทำให้เห็นว่ามารดาขอมเป็นมารดาที่ชอบด้วยกฎหมายของบุตรเสมอ ดังนั้น บุตรจึงจะฟ้องมารดาไม่ได้ ไม่ว่าจะ เป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญา

ปู่ หมายความว่า เจาะปู่ที่ชอบด้วยกฎหมาย ถือเป็นบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายของบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายของเด็ก (หลาน)

ย่า หมายความว่า ย่าที่ชอบด้วยกฎหมาย กล่าวคือ ย่าเป็นมารดาที่ชอบด้วยกฎหมายของบิดา เด็ก เสมอ ดังนั้นย่าจึง เป็นบุพการีของ เด็กด้วย

ตา หมายความว่า บิดาที่ชอบด้วยกฎหมายของมารดาเด็ก (หลาน)

ยาย หมายความว่า มารดาของมารดาเด็ก เป็นยายที่ชอบด้วยกฎหมายของเด็กเสมอ ตามมาตรา ๑๕๔๖ ที่กล่าวมาแล้ว

พ่ มีไข่มุกพการี คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๖๔/๒๔๕๓ วินิจฉัยว่า พ่มีไข่มุกพการี ของเด็ก อัยการจึงไม่มีอำนาจเป็นโจทก์ฟ้องแทนได้ รวมเข้ามาในคดีอุทธรณ์ที่อัยการฟ้อง ย่าของเด็ก

ส่วนบุตรเลี้ยง บิดเลี้ยง มารดาเลี้ยง ไม่อยู่ในข้อจำกัดห้ามฟ้องของกฎหมาย รวมตลอดทั้งลูกเขย ลูกสะใภ้ กวายน

การห้ามฟ้องนี้เป็นกรฟ้องโดยตรงที่ผู้สืบสันดานมุ่งฟ้องต่อผู้บุพการี โดยเจตนา แแต่ถ้า เป็นกรณีอื่นก็ไม่ต้องถูกห้าม เช่น

การอุทธรณ์ฎีกาของผู้สืบสันดานที่ถูกผู้บุพการีฟ้องในศาลชั้นต้น มีผู้เห็นว่า ๒ ผู้สืบสันดานย่อมอุทธรณ์ฎีกาได้ เพราะเป็นการฟ้องที่เป็นไปในลักษณะการต่อสู้ มิได้เรียกร้องบังคับเอากับผู้บุพการีแต่อย่างใด

การร้องสอด ถ้าผู้สืบสันดานฟ้องบุคคลภายนอกอยู่แล้วผู้บุพการีร้องสอดเข้ามาไม่ เป็นคดีอุทธรณ์ เพราะมิได้ฟ้องบังคับเรียกร้อง เอากับผู้บุพการีแต่อย่างใด แต่เป็นเรื่องบุพการีเข้ามาเกี่ยวข้อง เป็นจำเลยในคดีที่ผู้สืบสันดานเป็นโจทก์อยู่เอง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๖๑/๒๕๐๕ โจทก์ฟ้องผู้มีชื่อ เป็นจำเลยในคดีแพ่ง ต่อมา ศาลเรียกบิดาโจทก์เข้ามา เป็นจำเลยร่วมกับผู้มีชื่อในคดีนั้น เนื่องจากศาลเห็นสมควรเพื่อ ประโยชน์แห่งความยุติธรรมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๗ (๓) ข. ทั้งนี้ศาลฎีกาวินิจฉัยโดยที่ประมุขใหญ่ได้วินิจฉัยว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๓๔ เป็นบทบัญญัติที่คัดสิทธิห้ามฟ้องบุพการีของตน จึงต้องแปลความโดยเคร่งครัด การที่ ศาลเรียกบิดาโจทก์เข้ามาในคดี เนื่องจากศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

๒ อาราม หุทางกูร, "อุทธรณ์", บทบัญญัติ, เล่มที่ ๒๘ ตอนที่ ๒ (๒๕๑๔),

แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๕ จะบัญญัติว่า ผู้ที่ศาลเรียกเข้ามาเป็น
คู่ความจะมีสิทธิ เสมือนว่าตนได้ฟ้องหรือถูกฟ้องก็ตาม ก็เป็นบทบัญญัติให้สิทธิแก่ผู้ถูกเรียกเข้า
มาในคดีเท่านั้น หากใช้เป็นการกระทำของโจทก์ไม่ ยังเรียกไม่ได้ว่าโจทก์ฟ้องบุพการี
ของตน จึงไม่ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๓๔

ข้อสังเกต คำพิพากษาของศาลฎีกาได้วินิจฉัยตามกฎหมายเก่า และยึดหลักใน
การวินิจฉัยคดีว่า กรณีที่เป็นการจำกัดสิทธิก็ต้องตีความโดยเคร่งครัด คดีอุทธรณ์ก็เป็นการ
จำกัดสิทธิอย่างหนึ่ง ดังนั้นในการตีความกฎหมายก็ควรตีความหรือแปลความโดยเคร่งครัด
ด้วย ในทางกลับกัน บุพการีถูกฟ้องเป็นจำเลยอยู่ต่อมาผู้สืบสันดานร้องสอดเข้า เป็นโจทก์
ร่วมกับโจทก์เดิม ถ้าผู้สืบสันดานร้องสอดเข้ามาโดยสมัครใจ ก็น่าจะเป็นการต้องห้ามตาม
มาตรา ๑๕๔๖ เพราะเป็นการฟ้องบังคับ หรือเรียกร้อง เขากับบุพการี แต่หาผู้สืบสันดาน
ถูกศาลเรียกตัวเข้ามาในคดี หรือถูกหมดยเรียกเข้ามาตามคำขอของคู่ความ ก็ไม่ต้องห้าม
เพราะมิได้สมัครใจเข้ามาบังคับ หรือเรียกร้อง เขากับบุพการีแต่อย่างใด

การขอให้พิจารณาใหม่ กล่าวคือถ้าบุพการีฟ้องผู้สืบสันดานแล้วผู้สืบสันดานขาดนัด
ยื่นคำให้การและขาดนัดพิจารณา ศาลได้มีคำพิพากษาให้ผู้สืบสันดานแพ้คดี เช่นนี้ผู้สืบสันดาน
ยื่นคำร้องขอให้พิจารณาใหม่ได้ไม่เป็นคนคดีอุทธรณ์ เพราะผู้สืบสันดานมิได้เป็นผู้เริ่มคดีมาตั้งแต่
ชั้นแรก หากแต่บุพการีเริ่มต้นคดีก่อน ผู้สืบสันดานยอมมีสิทธิที่จะกระทำการอย่างใดอย่าง
หนึ่งเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของตนได้ ในประเด็นนี้ ยังไม่มีแนวคำพิพากษาของศาลฎีกา
ตัดสินไว้เป็นบรรทัดฐาน

การร้องขอชดเชย เป็นกระบวนการพิจารณาที่จะต้องดำเนินไปอย่างลึกลับธรรมดา ตาม
บทบัญญัติมาตรา ๒๕๕ วรรค ๒ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง การที่ผู้สืบสันดาน
ร้องขอชดเชยในกรณีที่บุพการีฟ้องบุคคลภายนอกแล้วมานำยิวทรัพย์ของผู้สืบสันดาน เช่นนี้
ยังไม่มีแนวคำพิพากษาของศาลฎีกาวินิจฉัยเป็นบรรทัดฐานเอาไว้ แต่ผู้เขียนมีความเห็นเช่น
เดียวกับกรณีการขอให้พิจารณาใหม่ คือ ผู้สืบสันดานร้องขอชดเชยได้

การร้องคัดค้านเข้ามาในคดีไม่มีข้อพิพาท ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๔๔ ได้บัญญัติว่า "... (๔) ถ้าบุคคลอื่นใด นอกจากคู่ความที่ได้ยื่นฟ้องคดีอันไม่มีข้อพิพาทได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับในคดีโดยตรงหรือโดยอ้อม ให้ถือว่าบุคคลเช่นว่ามานี้ เป็นคู่ความและให้ดำเนินคดีไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายที่ว่าด้วยคดีอันมีข้อพิพาท..." เช่นนี้ ผู้ยื่นคำร้องต่อศาลเป็นโจทก์ ส่วนผู้ร้องคัดค้านเป็นจำเลย ได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยไว้ ในกรณีที่ผู้สืบสันดานเป็นผู้ร้อง เดิมสามารถดำเนินคดีต่อไปได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๕๖/๒๕๕๖ วินิจฉัยว่า บุตรได้ยื่นคำร้องขอต่อศาลเป็นคดีไม่มีข้อพิพาท บิดาได้ร้องคัดค้านขึ้นมา บุตรสามารถดำเนินคดีต่อไปได้ เพราะการที่บิดาเข้ามาเกี่ยวข้องกับในคดีโดยสมัครใจร้องคัดค้านเอง ไม่ใช่การกระทำของบุตรจึงเรียกไม่ได้ว่าเป็นกรณีบุตรฟ้องผู้บุพการี

แต่ถ้าบิดาหรือผู้บุพการีได้ยื่นคำร้องขอต่อศาล บุตรหรือผู้สืบสันดานได้ยื่นคำร้องคัดค้านเข้ามา เช่นนี้ ผู้เขียนเห็นว่า ผู้สืบสันดานอาจทำได้เพราะ เป็นการเข้ามาเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนที่ถูกผู้บุพการีโต้แย้ง และตนเองมิได้เป็นผู้เริ่มต้นคดี

การรับมรดกความ ไม่เกี่ยวกับฟ้องร้องคดี แต่เป็นบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๔๓ ให้ทายาทของผูมรณะหรือผู้จัดการทรัพย์สินมรดกของผูมรณะหรือบุคคลอื่นที่ปกครองทรัพย์สินมรดกประสงค์จะขอเข้ามาเป็นคู่ความแทน ผูมรณะก็ร้องขอเข้ามาได้ เป็นสิทธิตามกฎหมาย แต่ก็มีปัญหาถึง เรื่องอุทลุมได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๕๑/๒๕๕๔ โดยที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกา ได้วินิจฉัยว่าการที่บุตร เข้าดำเนินคดีในฐานะแทนบิดาที่ตายในระหว่างพิจารณาคดีที่บิดาฟ้องมารดาของบุตร เป็นจำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๕ นั้น มิใช่เป็นการร้องสอดเข้ามาธรรมดา แต่เป็นการเข้ามาเป็นโจทก์แทนโจทก์เดิม จึง เป็นอุทลุม

จากคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าการรับมรดกความ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๔๓ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา ๒๕ นั้น มีไว้ว่าทนายจะรับมรดกความใดทุกคืนนอกจากเป็นเรื่องส่วนตัวโดยแท้ของผู้ตายเท่านั้น โดยเฉพาะที่สำคัญก็คือ คดีอุทุมควรพิจารณาอย่าง เรงครัก เพื่อดำรงไว้แห่งศีลธรรมอันดีงามของประชาชน บิคมารทหรือผู้บุพการีทั้งหลายควรได้รับยกไว้ใน การฟ้องร้องคดี เพราะเป็นผู้มีพระคุณให้กำเนิดแก่ทายาท ผู้สืบสันดาน และเชื่อกันว่าบุคคลใดอกคัญญู ประพฤติการใดอัน เป็นการลบหลู่คุณมีน เหยียดหยามบุพการีผู้นั้นจะหา ความเจริญไม่ได้ และการฟ้อง ร้องผู้บุพการีก็เป็นการแสดงถึงความไม่เคารพยำเกรง ประการหนึ่งซึ่งควรถูกห้ามโดยบทบัญญัติของกฎหมาย ไม่ว่าจะ เป็นการฟ้องทางแพ่งหรือ ทางอาญาก็ตาม ตามที่ได้อธิบายมาแล้ว

แต่ถ้าบิคมาร ทหรือผู้บุพการีไดยื่นคำร้อง ขอ เป็นผู้คำ เนินคดีแทนคุณความมรณะ กับคุณความอีกฝ่ายซึ่ง เป็นบุตรหรือผู้สืบสันดานของตน เช่นนี้คล้ายกับการ ร้องคดีคานาคดีไม่มี ข้อพิพาทของ ผู้บุพการี ย่อมไม่เป็นอุทุม เพราะ เป็นการกระทำของผู้บุพการีเอง

ในคดีอุทุม ไดยับยัติห้ามผู้สืบสันดานฟ้องบุพการีของตนทุก ๆ กรณี แม้ว่าบุพการี ของตนจะได้โต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ของตนก็ตาม แต่จะห้ามโดยไม่ให้มีการฟ้อง ร้องคดีเลย ที่เดียวก็อาจก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีงามของประชาชนไป เพราะ ผู้บุพการีหาใช่จะกีดกันทุกคนก็หาไม่ ซึ่งมีผู้บุพการีเป็นจำนวนมากที่เขา เปรียบบุตรหลาน ของตน กฎหมายจึงไดยับยัติไว้ให้ญาติสนิทหรือตัวผู้นั้นเอง ที่ถูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ร้อง ขอต่ออัยการ ให้อัยการยกคดีขึ้นว่ากล่าวได้ คำว่า ญาติสนิทนั้นหมายความถึงใครบ้าง ซึ่งบทบัญญัติของกฎหมายก็มีได้ให้คำจำกัดความไว้ ผู้เขียนคิดว่า ควรได้แกบิคมารท ปู่ย่า ทายาย ทวด และควรจรรวมถึงลุง ป้า น้า อา พี่นองทั้งร่วมบิคมารท เดียวกันหรือแต่เพียงร่วมบิคมารทหรือมารทกัน และลูกหลาน เหลน ลื้อ กว้ยเพราะบุคคล เหล่านี้มีสิทธิรับมรดกได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๒๕ ถ้าบุคคล ดังกล่าวมิใช่ญาติสนิทกฎหมายคงไม่ไดยับยัติให้มีสิทธิรับมรดกเป็นแน่ แต่อย่างไรก็ตาม ควร พิจารณาแนวคำพิพากษาของศาลฎีกาต่อไป

เมื่ออัยการได้รับคำร้อง ขอแล้ว จะดำเนินการฟ้อง ร้องคดีให้หรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับ ดุลยพินิจของอัยการ เพราะบทบัญญัติของกฎหมายใช้ถ้อยคำ ว่า "...อัยการจะยกคดีขึ้นว่า

กล่าวก็ได้ อัยการมีอำนาจฟ้องคดีแพ่งไต่ถามพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.บ. ๒๔๗๘ มาตรา ๑๘ และพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.บ. ๒๔๘๘ มาตรา ๑๑ (๖) บัญญัติว่า "ในคดีที่ราษฎรผู้หนึ่งผู้ใดฟ้องเองไม่ได้ โดยกฎหมายห้าม เมื่อเห็นสมควรพนักงานอัยการมีอำนาจเข้าเป็นโจทก์ได้" ที่เป็นเช่นนี้ก็เพื่อให้คำร้องไว้ซึ่งความยุติธรรมและความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีงามของประชาชนนั่นเอง

กรณีผู้สืบสันดานไม่ไต่ฟ้องผู้บุพการีโดยตรงในกรณีดังต่อไปนี้ไม่ถือว่าเป็นคดีอุทธรณ์

ฟ้องในฐานะผู้จัดการมรดก

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๓๐๗/๒๕๑๕ วินิจฉัยว่า จำเลยซึ่งเป็นบุตรโจทก์ฟ้องแย้งขอให้โจทก์ส่งมอบทรัพย์สินอันเป็นมรดกของ ฉ. เจ้ามรดกมารวมไว้ในกองมรดกซึ่งจำเลยเป็นผู้จัดการมรดก เป็นฟ้องแย้งในฐานะผู้จัดการมรดกที่จะเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูจาก ก. จะอ้างว่าจำเลยทำให้ จ. ต้องขาดไร้อุปการะและเรียกค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๔๔๓ ไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกานี้เป็นกรณีบุตรเป็นผู้จัดการมรดกถูกบิดาฟ้อง บุตรก็ฟ้องแย้งในฐานะผู้จัดการมรดก ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าไม่เป็นคดีอุทธรณ์

ยังมีคำพิพากษาของศาลฎีกาอีกที่วินิจฉัยไว้ว่า ในกรณีที่บุตรเป็นผู้จัดการมรดกผู้สืบสันดานสามารถฟ้องผู้บุพการีในฐานะผู้จัดการมรดกได้ เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๕๐๕/๒๕๑๖ วินิจฉัยว่า โจทก์ฟ้องจำเลยซึ่งเป็นผู้จัดการมรดกของ ฮ. สามีโจทก์เรียกให้แบ่งมรดกและใช้ค่าซ่อมแซมห้องแถวมรดก จำเลยให้การว่าผู้ตายได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้บุตรโจทก์และห้ามโจทก์เข้าเกี่ยวข้องกับ จำเลยได้ฟ้องแย้งมิให้โจทก์มาเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินมรดก แม้บุตรโจทก์เป็นผู้รับมรดกตามพินัยกรรม แต่จำเลยฟ้องแย้งในฐานะที่จำเลยเป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตายตามคำสั่งศาล มิได้ฟ้องแย้งในนามของบุตรโจทก์ซึ่งเป็นผู้รับมรดกตามพินัยกรรม คดีจึงไม่เป็นอุทธรณ์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๓๓/๒๕๑๗ วินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ มาตรา ๑๕๓๔ เป็นบทบัญญัติที่ตัดสิทธิฟ้องคดี จึงต้องแปลความโดยเคร่งครัด คดีนี้บุตรฟ้องมารดาในฐานะที่มารดาเป็นผู้จัดการมรดกของบิดา เห็นได้ว่าเป็นกรณีพิพาท ระหว่างบุตรกับกองมรดกของบิดาซึ่งมีมารดาเป็นผู้จัดการมรดก บุตรหาได้ฟ้องมารดาในฐานะส่วนตัวที่เป็นมารดาใจท้ออันจะพึงถือว่าเป็นกรณีพิพาทระหว่างบุตรกับมารดาไม่ ฟ้องของบุตรจึงไม่ห้ามตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ มาตรา ๑๕๓๔

คำพิพากษาศาลฎีกาคือหลัง วินิจฉัยไว้ด้วยเหตุผลที่ว่าบทบัญญัติในการจำกัดสิทธิ นั้นต้องตีความโดยเคร่งครัด

สรุปคืออุทธรณ์ เป็นการห้ามผู้สืบสันดานฟ้องผู้บุพการีโดยตรงเด็ดขาด นอกจากจะ ร้องขอให้อัยการฟ้องให้ ส่วนกรณีฟ้องผู้บุพการีในฐานะอื่น เช่น ผู้จัดการมรดก ไม่ถือ เป็นการฟ้องผู้บุพการี จึงไม่เป็นอุทธรณ์

๑.๓ ห้ามมิให้พระภิกษุฟ้อง เรียกมรดก

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๖๒๒ ใ้บัญญัติว่า "พระ ภิกษุนั้นจะ เรียกร้อง เอาทรัพย์มรดกในฐานะที่เป็นทายาทโดยธรรมไม่ได้ เว้นแต่จะได้ลี้ก จากสมณเพศมา เรียกร้องภายในกำหนดอายุความ ตามมาตรา ๑๗๕๔ แต่พระภิกษุนั้นอาจเป็นผู้รับพินัยกรรมได้"

การที่มีบทบัญญัติของกฎหมายห้ามไว้เช่นนี้ก็เพราะ พระภิกษุนั้น เป็นผู้ที่สละแล้วซึ่ง กิเลส จึงไม่ชอบที่พระภิกษุจะมายุ่งเกี่ยวกับทางโลกโดยหวังว่าจะไม่ได้รับทรัพย์มรดก มิเช่นนั้นแล้วพระภิกษุก็จะมายุ่งกับทางโลกจนไม่มีเวลาที่จะอุทิศให้แก่ทางธรรมอันเป็น เหตุ สืบต่อไปให้พระภิกษุไม่รู้อะไรพระธรรมวินัย ประพฤติปฏิบัติไม่ถูกต้อง เป็นที่รังเกียจแก่บรรดา พุทธมามักกะ อาจนำไปสู่ซึ่งความเสื่อมแห่งศาสนา ดังนั้น กฎหมายจึงใ้บัญญัติห้ามพระ ภิกษุยุ่งเกี่ยวกับเรื่องมรดก ตามกฎหมายลักษณะมรดกบทที่ ๓๖ ใ้บัญญัติว่า "ภคหัตถ์มรดก- ภาพ บิดาแลญาติพี่น้อง ลูกหลาน เป็นเจ้าภิกษุอยู่ในสิกขาบถแล้ว จะไปเอาทรัพย์มรดก

คดีนั้นมิได้ เหตุว่าเป็นบุตรพระเจ้าแล้ว ถ้าคดีผู้มรดกนั้นอยู่ที่ไว้ถวายสวัสดิวาณก-
 ทรัพย์ แก่เจ้าภิกษุผู้เป็นญาติพี่น้องลูกหลาน จึงจะรับเอาทรัพย์ทั้งนั้นเป็นของพระภิกษุได้"

จะเห็นว่าตามหลักกฎหมายเก่าและกฎหมายใหม่ห้ามพระภิกษุยุ่งเกี่ยวกับทรัพย์
 มรดกเฉพาะในฐานะทายาทโดยธรรมเท่านั้น ส่วนในฐานะทายาทตามพินัยกรรมกฎหมาย
 มิได้บัญญัติห้ามไว้แต่อย่างใด ซึ่งเป็นเช่นนี้คงสืบเนื่องมาจากมรดกตามพินัยกรรมนั้นตัวทรัพย์
 ได้ระบุไว้แน่นอนแล้ว เมื่อผู้เป็นเจ้ามรดกตายทรัพย์นั้นก็ย่อมตกแก่ผู้รับพินัยกรรมทันที
 พระภิกษุผู้รับพินัยกรรมก็ย่อมรู้ว่าอะไรคือทรัพย์มรดกของตน แต่ในส่วนที่เป็นทายาทโดย
 ธรรมนั้นทรัพย์มรดกนั้นตกได้แก่ทายาทโดยธรรมตามส่วน ยังไม่แน่ว่าทรัพย์มรดกชิ้นไหน
 สิ่งของสิ่งใดตกได้แก่ใคร แล้วแต่ละตกลงกันและมักจะทะเลาะเบาะแว้งกัน เช่นนี้
 กฎหมายจึงได้บัญญัติห้ามพระภิกษุไว้ แต่ถาพระภิกษุต้องการรับมรดกในฐานะทายาทโดย
 ธรรมก็ทำได้แต่ต้องสืบจากสมณเพศเรียกว่า เภสัชกร อายุความ

คำว่าพระภิกษุตามมาตรา ๑๖๒๒ นั้น หมายถึงพระภิกษุในพระพุทธศาสนา โดย
 ไม่จำกัดว่าจะ เป็นนิกายใด แต่ไม่รวมถึงสามเณร

กฎหมายห้ามพระภิกษุ เรียกรอง เอาทรัพย์มรดกนั้น " เรียกรอง " นั้น หมายถึง
 การนำคดีขึ้นฟ้อง ร้อง ต่อศาล และ เรียกรองโดยประการอื่นด้วย แต่ในกรณีที่พระภิกษุ
 ถูกฟ้องนั้นไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายใดห้ามมิให้พระภิกษุต่อสู้คดีมรดก ดังนั้นพระภิกษุจึงมี
 สิทธิ เป็นจำเลยต่อสู้คดีมรดกได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๔๑/๒๔๘๕ โจทก์ฟ้อง เรียกที่ดินและบ้านเรือนจากจำเลย
 ซึ่งเป็นพระภิกษุโดยอ้างว่ามารดาโจทก์ยกให้จำเลยอาศัยอยู่ ทางพิชารณได้ความว่า
 ที่ดินบ้านเรือนที่พิพาทเป็นมรดกของมารดาโจทก์ และมีคำมรดกของจำเลยตกได้แก่โจทก์
 จำเลย ศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่า แม้อคดีนี้โจทก์จะไม่ได้ฟ้องขอแบ่งมรดกโดยตรง แต่ก็

ได้กล่าวว่าเป็นที่ดินของมารคาโจทก์และบิคามารคาจำเลยซึ่งตายไปแล้ว และจำเลยก็รับ
 ในข้อนี้ คงเถียงกันว่า เป็นของคนแต่ฝ่ายเดียว หากทางพิจารณาฟังได้ว่า เป็นมรดกอันควร
 แบ่ง ศาลก็อาจพิพากษาให้โจทก์ได้รับส่วนแบ่งไปได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ
 แพ่ง มาตรา ๑๕๒ ส่วนข้อที่ผู้มีส่วนควรได้มรดกอาจจะมีอยู่นั้นก็เป็นเรื่องกับผู้ที่จะมาร้องขอ
 เข้ามาเอง หากใช่เป็นหน้าที่ของศาลไม่ ส่วนข้อที่ปรากฏว่าจำเลยเป็นพระภิกษุ นั่นคดีนี้
 จำเลยไม่ใช่เป็นผู้เรียกร้อง เอาทรัพย์มรดกหากแต่ถูกฟ้องเป็นจำเลย จึงไม่ขัดต่อ มาตรา
 ๑๖๒๒ แต่อย่างใด

พระภิกษุจึงถูกจำคุกคดีนี้ เฉพาะในการฟ้องร้อง เรียกมรดกในฐานะทายาทโดยธรรม
 เท่านั้น ซึ่งเป็นบทบัญญัติห้ามพระภิกษุฟ้องโดยเด็ดขาด ถ้าจะฟ้อง ต้องลาสิกจากสมณเพศ
 เสียก่อน เมื่อลาสิกจากสมณเพศแล้วบุคคลนั้นก็มิใช่พระภิกษุอีกต่อไป

๑.๔ คดีเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ^๓

แยกพิจารณาออกเป็น ความสงบเรียบร้อยของประชาชน และศีลธรรมอันดีของประชาชน

ความสงบเรียบร้อยของประชาชน (Public Order) ไม่มีบทนิยามหรือคำ
 จำกัดความไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา และ เช่นเดียวกันศีลธรรมอันดีของประชาชน
 (Good Morals) ก็ไม่มีคำจำกัดความเอาไว้ แต่ได้มีนักกฎหมายได้พยายามให้คำจำกัด
 ความเอาไว้ ก็พอสรุปได้ว่า ความสงบเรียบร้อยของประชาชนมีความมุ่งหมายที่จะให้ยก
 ขึ้นมาเพื่อรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมของสังคมในกรณีที่มีการขัดกันระหว่างส่วนรวมกับเอกชน
 ผลประโยชน์ของส่วนรวมย่อมมีความสำคัญกว่า และเนื่องจากเป็นบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครอง
 ผลประโยชน์ของสังคม คู่กรณีจะแสดงเจตนาเป็นอย่างอื่น ยกเลิกไม่นำบทบัญญัตินั้นมาใช้
 มั่งคั่งไม่ได้ กล่าวอย่างสั้น ๆ ก็คือ ความสงบเรียบร้อยของประชาชน หมายถึงประโยชน์

^๓ อุกฤษ มงคลนาวิน, "ความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน",
 บทบัญญัติคดี, เล่มที่ ๓๒ ตอนที่ ๑ (๒๕๑๔), หน้า ๑๑-๓๒.

โดยทั่วไปของประเทศไทยและสังคม ส่วนที่ลึกลับอันดีของประชาชน หมายถึงทัศนคติโดยทั่วไปทางจริยธรรมของสังคม อย่างไรก็ตามในเรื่องนี้ในต่างประเทศก็บัญญัติหลักการไว้เป็นการยี่ดหม่อมอบให้เป็นหน้าที่ของผู้พิพากษา หรือศาลที่จะใช้ดุลยพินิจว่าควรใดขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือไม่ ซึ่งความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนก็เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและขึ้นอยู่กับจารีตประเพณีด้วย

พิจารณาแยกรายละเอียดของความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ออกตามแนวคำพิพากษาศาลสูงและทฤษฎี ดังนี้

๑.๔.๑ ความสงบเรียบร้อยของประชาชนทางการเมืองและการปกครอง หมายถึง อำนาจที่เกี่ยวข้องกับการปกครองประเทศตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญตั้งแต่ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหารและอำนาจตุลาการ กล่าวคือบุคคลหนึ่งบุคคลใดจะตกลงเปลี่ยนแปลงอำนาจทั้งสามนี้เป็นอย่างอื่นไม่ได้

๑.๔.๒ ความสงบเรียบร้อยของประชาชนทางบ้านครอบครัว เนื่องจากสถาบันครอบครัว เป็นสถาบันขั้นแรกหรือสถาบันขั้นพื้นฐานรองรับสถาบันของสังคม ถ้าสถาบันครอบครัวไม่ดีสถาบันใหญ่ ๆ ก็ไม่สามารถจะก้าวพัฒนาไปไกลได้ ดังนั้นบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวจึง เป็นบทบัญญัติกฎหมายพิเศษ คู่กรณีจะตกลงกันเป็นอย่างอื่นหรือยกเลิกตามความพอใจไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๔๘๔/๒๕๕๓ ได้วินิจฉัยว่า การที่บทบัญญัติของกฎหมายบัญญัติว่า ผู้รับบุตรบุญธรรมอายุยังไม่ถึง ๓๐ ปี จะรับบุตรบุญธรรมไม่ได้นั้น เป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๘๐๒/๒๕๕๓ วินิจฉัยว่า ประเด็นที่ว่ามารดาไม่มีอำนาจให้ความยินยอมแทนบุตรตามที่อำเภอเปรียบเทียบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๕๔๖ นั้น เป็นเรื่องกระทบกระเทือนถึงสิทธิของผู้เยาว์ จึงเป็นข้อกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน

๑.๔.๓ ความสงบเรียบร้อยของประชาชนทางก้นวิชาชีพ ส่วนมากนั้นได้แก่ วิชาชีพที่กระทบกระเทือนส่วนรวม กล่าวคือ เป็นอาชีพที่มีลักษณะผูกขาดบุคคลอื่นที่ไม่ได้ เรียนมาไม่สามารถประกอบอาชีพได้ เช่น ทนายความ เคมีห้ามคิดค่าจ้าง เป็นเปอร์เซ็นต์ กับลูกความต่อมาภายหลังศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่า เป็นเพียงอาชีพเป็นเกณฑ์คำนวณค่าจ้าง ว่าความว่าคดี คดีชนิดใดจะเรียกค่าจ้างคิดเป็นเปอร์เซ็นต์เท่าใดของทุนทรัพย์ที่ฟ้อง เท่านั้น หมายให้เป็นสัญญาแบ่งเอาส่วนจากทรัพย์สินที่เป็นมูลพิพาท อันจำเลยจะพึงได้รับเมื่อชนะคดี ไม่ จึงไม่ต้องห้ามตามพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๔๙๗ มาตรา ๑๒ (๒) และไม่ ชักต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๔๔/๒๕๐๗)

๑.๔.๔ ความสงบเรียบร้อยของประชาชนทางก้นเศรษฐกิจ เป็นการเข้าไป แทรกแซงกิจการของเอกชน เป็นการลดเสรีภาพในทาง เศรษฐกิจของคู่กรณีลง เช่นประกาศ กระทรวงมหาดไทย เรื่องอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ (ฉบับที่ ๕) ได้กำหนดห้ามนายจ้างจ่ายค่า จ้างแก่ลูกจ้างน้อยกว่าวันละ ๒๕ บาท หรือเดือนละ ๗๕๐ บาท นายจ้างกับลูกจ้างจะตกลง กันโดยเรียกค่าจ้างน้อยกว่ากำหนดของกฎหมายไม่ได้ ถือว่าชักต่อความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีของประชาชน

นอกจากนี้ยังมีในกรณีอื่นอีก เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๔๔/๒๕๐๑ วินิจฉัยว่า การที่ได้รับอนุญาตให้ส่งข้าวไป ต่างประเทศนั้นเป็นสิทธิเฉพาะตัวจะโอนหรือซื้อขายกันไม่ได้ โจทก์โอนขายใบอนุญาตให้ ส่งข้าวไปต่างประเทศให้จำเลย การที่จำเลยต้องเสียเงินให้โจทก์เป็นเงินถึงหกแสนบาท- เศษเช่นนี้ ย่อมเป็นการกระเทือนถึงราคาข้าว ซึ่งในที่สุดผู้ผลิตจะได้รับน้อยลง ที่ประชุม ใหญ่ศาลฎีกามีมติว่า สัญญาระหว่างโจทก์จำเลยชักต่อความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดี ของประชาชนเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๓ โจทก์จะเรียก รั้งเอาเงินตามเช็คอีกไม่ได้ ส่วนที่จำเลยฟ้องแย้งนั้น โดยที่สัญญาระหว่างโจทก์จำเลย ชักต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน จำเลยจ่ายไปโดยรู้ว่าจะเรียก คืนไม่ได้

แต่ก็มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่วินิจฉัยว่า ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนทั้ง ๆ ที่เกิดความเสียหายแก่ส่วนรวมเป็นอย่างยิ่ง โถ้แก้คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๕๓/๒๕๐๑ ซึ่งไต่สวนวินิจฉัยว่า สัญญาที่ให้ค่าตอบแทน โดยมีข้อตกลงให้โจทก์ยื่นประมูลสูงกว่าจำเลยเพื่อที่จำเลยจะได้รับประมูลนั้นเป็นแค่เพียงล่อให้ผู้ประมูลเห็นว่าจำเลยเป็นผู้ให้ราคาต่ำที่สุดเท่านั้น เป็นนโยบายของการประมูลไม่ใช่ล่อลวงให้หลงเชื่อ ผู้ให้ประมูลย่อมต้องใช้วิจารณญาณของคนประกอบด้วยและมีสิทธิที่จะให้หรือไม่ให้ผู้ประมูลยื่นค่าสัญญาระหว่างโจทก์จำเลยก็กล่าวไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน แต่เป็นเพียงพาณิชย์นโยบาย

จากคำพิพากษาของศาลฎีกาคก็มอง เพียงบางแง่ของการตกลงเท่านั้น กล่าวคือ ศาลฎีกามองแต่เพียงว่า เป็นสิทธิเสรีภาพในการตกลงคู่สัญญามีสิทธิเสรีภาพทำสัญญาได้ เนื่องจากเป็นสัญญาที่สร้างขึ้นตามพาณิชย์นโยบาย ไม่ใช่การล่อลวงให้หลงเชื่อแต่อย่างใด ผู้ให้ประมูลมีโอกาสใช้ดุลยพินิจที่จะให้ผู้ประมูลประมูลหรือไม่ ซึ่งถ้าความจริงแล้วบริษัทก่อสร้างที่รับประมูลในปัจจุบันนี้เป็นประเภทเสือนอนกินรับประมูลได้แล้วนำไปให้ผู้รับเหมาช่างทำโดยคิดกำไรเอาไว้ ทำให้ผู้รับเหมาช่างได้รับค่าตอบแทนน้อยผลงานไม่ก็เท่าที่ควร และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการก่อสร้างของทางราชการปัจจุบันการก่อสร้างจะมีราคาสูงกว่าของเอกชนทั้ง ๆ ที่ใช้วัสดุในการก่อสร้างอย่างเดียวกัน ทั้งนี้เพราะผู้ประมูลจะสืบราคางบประมาณในการก่อสร้างก่อนแล้วจึงมาตกลงกันประมูลในราคาสูง ๆ ต่ำงบประมาณและเอาเงินกำไรมาแบ่งเฉลี่ยกัน จริงอยู่ผู้ให้ประมูลมีสิทธิที่จะให้ประมูลหรือไม่ก็ได้ แต่ทางปฏิบัติทำได้ยาก การก่อสร้างสถานที่ราชการเมื่อได้งบประมาณมาต้องก่อสร้างภายในกำหนดระยะเวลา และผู้รับเหมามักจะรวมหัวกันในการประมูลก่อสร้างเสมอ

ต่อมาจึงได้มีคำพิพากษาของศาลฎีกา วินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ วินิจฉัยกลับหลักเดิม ตามคำพิพากษาของศาลฎีกาที่ ๒๕๓/๒๕๐๑ ได้วินิจฉัยไว้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๐๒๒/๒๕๑๕ (โดยที่ประชุมใหญ่) วินิจฉัยว่า ห้างหุ้นส่วน จำกัดนิยมก่อสร้างและบริษัทอื่น กับจำเลยตกลงกันไม่ประมูลสร้างทางแข่งกับจำเลย โดย แกลงยื่นประมูลราคาให้สูงกว่าราคาที่จำเลยยื่นประมูล และจำเลยได้จ่ายค่าทดแทนให้ ซึ่งส่วนหนึ่ง เป็น เชื้อพิพาทมอบให้แก่โจทก์หุ้นส่วนผู้จัดการห้างหุ้นส่วนจำกัดนิยมก่อสร้าง การ ตกลงสมยอมกันดังกล่าว เป็นการ ลวงกรมทางหลวงผู้ประกาศให้มีการประมูลหลงเชื่อ ต้อง จ่ายเงินไปเพราะจำ เลยกับพวกร่วมกันหลอกลวงและ เป็นการร่วมกันบีบบังคับเอาเงินจาก รัฐโดยไม่สุจริต จึง ชักค่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน หนี้ตามเช็ค ที่พิพาทซึ่ง เกิดขึ้นจากสัญญานั้นจึง ตก เป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๓

อนุสนธิ์จากคำพิพากษาศาลฎีกานี้ ได้มีผู้หมายเหตุเอาไว้ว่า ๔ การสมยอมในการเป็นประมูลระหว่างพ้อคหรือผู้รับเหมานั้น ในทางการค้าเรียกว่า "ฮั้ว" ทั้งนี้โดย ผู้จะ เขาร่วมประมูลตกลงกันเองหรือมีสมาคมหรือชมรมเป็นสื่อ หรือมีประ เเพณีการค้าที่ถือ ปฏิบัติกันมาแต่เดิม ซึ่งทุกแบบก็มักมีข้อตกลงว่า ผู้เขาร่วมประมูลจะยอมให้ผู้ประมูลคน หนึ่ง เป็นผู้ประมูลได้ โดยผู้ประมูลคนอื่นจะ เสนอราคาให้สูงกว่า หรือมิฉะนั้นก็จะตกลงยื่น ประมูลโดยเสรี แต่ผู้ที่ประมูลได้ในราคาต่ำสุดจะต้อง จ่ายเงินช่วยค่าใช้จ่ายให้แก่ผู้ที่ประมูล ไม่ได้เป็นการตอบแทน

เมื่อมีสัญญาฮั้ว เกิดขึ้นก็มีผลเสียหายหลายฝ่าย คือ

๑. ฝ่ายที่ประมูลได้ต้องเพิ่มค่าใช้จ่ายให้ผู้ร่วมประมูลคนอื่นตามข้อตกลงและราย จ่ายนี้ต้องนำไปเพิ่มกับต้นทุนการผลิต ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นโดยไม่จำเป็น และ วัสดุ พ้อคยอมแสวงหากำไรจึงมักจะใช้วิธีการพลิกแพลง ไขของคุณภาพ เลวก่อให้เกิดความ เสียหายแก่รัฐและผู้ประมูล เองก็อาจจะ เสียต่อการขาดทุน

๔ อัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง, "ฎีกาวิเคราะห์", กุลพาห, เล่มที่ ๒ ปีที่ ๒๔, (มีนาคม- เมษายน ๒๕๒๐), หน้า ๑๐๕-๑๑๐.

๒. ฝ่ายหน่วยราชการที่ประกาศราคา ต้องเสี่ยงต่อการได้รับสิ่งก่อสร้างที่คอยคุณภาพ และสูญเสียเงินโดยไร้ประโยชน์

๓. ฝ่ายผู้เข้าร่วมประมูลที่ยินยอมรับเงินหรือประโยชน์แล้วมีประมูลในราคาสูง เป็นการลงหน่วยราชการให้หลงเชื่อว่ามีกำไรราคากันจริง ทั้งข้อตกลงนั้นเป็นการผูกขาดโดยปริยาย ชักขวางข้อเสรีภาพในทางการค้าของประชาชนในระบบเสรีประชาธิปไตย

๑.๔.๕ ความสงบเรียบร้อยของประชาชนทางด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เพื่อคุ้มครองให้มนุษย์ทุกคนมีศักดิ์และสิทธิ เท่ากันห้ามมีการทำสัญญาหรือข้อตกลงลดความเป็นคนให้ต่ำกว่าสิทธิที่ทุกคนเมื่ออยู่ เช่น ทำสัญญาซื้อขายเป็นทาสกัน โดยอีกฝ่ายยอมขายตัวเป็นทาสให้อีกฝ่ายหนึ่ง เป็นต้น

๑.๔.๖ ศีลธรรมอันดีของประชาชน เป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องเป็นผู้วินิจฉัย โดยคำนึงถึงความรู้สึกของส่วนรวมเป็นหลัก ศีลธรรมอันดีของประชาชนโดยทั่วไปมีความหมายใกล้เคียงกับความสงบเรียบร้อยมาก จนกล่าวได้ว่า เรื่องใดขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนมักขัดต่อความสงบเรียบร้อยด้วย แต่อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปศีลธรรมอันดีของประชาชนมักเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเพศ ทางครอบครัว เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๙๑๓/๒๕๐๕ วินิจฉัยว่า ชายมีภริยาอยู่แล้วและยังอยู่กินด้วยกัน ถ้าตกลงกับหญิงอื่นอีกว่าจะอยู่กินเป็นสามีภริยากัน ย่อมขัดประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๔๔๕ (๓) ข้อตกลง เช่นนี้มีวัตถุประสงค์ศีลธรรมอันดีของประชาชนยอมตกเป็นโมฆะตามมาตรา ๑๑๓ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๔๒๕/๒๔๘๒ และที่ ๑๑๒/๒๕๑๕ วินิจฉัยว่า การโอนการฟ้องร้องระหว่างคู่กรณีใหม่บุคคลที่สาม ซึ่งมีใช้เป็นการโอนสิทธิเรียกร้องยอมเท่ากับขายความเพื่อการฉีกศีลธรรมอันดี ไม่มีกฎหมายสนับสนุนให้โอนกันได้ มิใช่เป็นการปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เรื่องการมอบอำนาจหรือแต่งตั้งทนายความไว้

คดีที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและ ศีลธรรมอันดีของประชาชนนี้ คู่สัญญาจะนำมาฟ้องร้องให้ศาลบังคับตามข้อตกลงกันไม่ได้ ศาลยอมไม่วินิจฉัยบังคับให้ โดยเฉพาะ

อย่างยิ่งถ้า เป็นปัญหา เรื่องอำนาจฟ้อง เป็นปัญหา เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน แม้จำเลยจะมีไต่ยกขึ้นต่อสู้หรือไม่ก็ความฝ่ายใดยกขึ้นอ้าง ศาลก็มีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัย ได้เอง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๒ (๕) แต่ศาลจะพิจารณา วิจัยได้ก็ต่อเมื่อศาลเห็นสมควรเท่านั้น มิใช่ว่า เมื่อ เป็นปัญหา เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย ของประชาชนแล้ว ศาลจะต้องหยิบยกขึ้นวินิจฉัยเสมอไป

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๐๗/๒๕๐๘ วินิจฉัยว่า อำนาจฟ้อง เป็นปัญหา เกี่ยวกับ ความสงบเรียบร้อย แม้ไม่มีฝ่ายใดยกขึ้นกล่าวอ้าง ศาลก็หยิบยกขึ้นวินิจฉัยได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๑๘/๒๕๐๘ (โดยที่ประชุมใหญ่) วินิจฉัยว่า สิทธินำคดี มาฟ้อง เป็นเรื่อง เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ศาลยกขึ้นวินิจฉัยเองได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๓๑๒/๒๕๐๘ วินิจฉัยว่า โจทก์ฟ้อง ขอแบ่งทรัพย์สินพิพาท ครั้งหนึ่งซึ่ง เป็นที่ดินกับห้องแถวส่วนควบในที่ดินอัน เป็นลักษณะกรรมสิทธิ์ร่วมระหว่างโจทก์ จำเลย ไต่มาระหว่างอยู่กินร่วมกัน แต่ฟ้องโจทก์เองกลับบรรยายว่า โจทก์เป็น คนต่างก้าวไม่สามารถมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินและห้องแถวได้ การที่โจทก์เอาชื่อผู้อื่นใส่ใน โฉนดแทนโจทก์ จึงหาก่อให้โจทก์มีสิทธิในทรัพย์สินพิพาทแต่ประการใดไม่ โจทก์จึงไม่ใช่ เจ้าของผู้มีสิทธิร่วมกับจำเลยในทรัพย์สินพิพาท ไม่มีสิทธิขอแบ่งทรัพย์สินพิพาทได้ ปัญหาเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ของโจทก์ในทรัพย์สินพิพาทดังกล่าว เป็นข้อกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย ของประชาชน ศาลยกวินิจฉัยได้

สรุปได้ว่าข้อกฎหมายอันใดเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ศาลเห็น สมควรก็ยกขึ้นวินิจฉัยแล้วพิพากษาคดีไปได้ แม้คู่กรณีจะมีไต่ยกขึ้นกล่าวอ้าง เลยกก็ตาม และ ข้อตกลงหรือสัญญาที่ขัดต่อความสงบ เรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนนั้นคู่กรณี จะนำมาฟ้อง ร้องให้ศาลบังคับให้ยอมไม่ได้เช่นกัน

๑.๕ ฟ้องซ้ำ เป็นกรณีที่มีการฟ้อง ร้องทางศาลไปแล้วจนกระทั่งคดีถึง ที่สุด ต่อมาจะนำมูลเหตุเดิมมาฟ้อง ร้องอีกไม่ได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

ความแพ่ง มาตรา ๑๔๘ บัญญัติว่า "คดีที่ได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้ว ห้ามมิให้
คู่ความเดียวกันหรือร้องฟ้องกันอีก ในประเด็นที่ได้วินิจฉัยโดยอาศัยเหตุอย่างเดียวกัน
เว้นแต่ในกรณีต่อไปนี้

- (๑) เมื่อเป็นกระบวนการพิจารณาชั้นบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล
- (๒) เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งได้กำหนดวิธีการชั่วคราวไว้ให้อยู่ภายในบังคับ
ที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกเสียได้ตามพฤติการณ์
- (๓) เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นให้ยกคำฟ้องเสียโดยไม่ตัดสิทธิโจทก์ที่จะ
นำคำฟ้องมาขึ้นใหม่ในศาลเดียวกันหรือในศาลอื่น ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติของกฎหมาย
ว่าด้วยอายุความ"

สรุปหลักเกณฑ์ว่ามีฟ้องซ้ำจากหลักกฎหมายและคำพิพากษาศาลฎีกา

ก. คดีถึงที่สุด โดยศาลได้วินิจฉัยในประเด็นแห่งคดีแล้ว ไม่ว่าจะ เป็นคดีมีข้อ
พิพาทหรือคดีไม่มีข้อพิพาทก็ตาม แต่ศาลยังมีได้วินิจฉัยในประเด็นแห่งคดีนำมาฟ้อง
คดีอีกไม่เป็นฟ้องซ้ำ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๔๐๔-๑๔๐๕/๒๕๐๔ วินิจฉัยว่า โจทก์เคยฟ้องขับไล่จำเลย
ศาลพิพากษายกฟ้อง เพราะโจทก์แสดงอำนาจฟ้องไม่ถูกต้องนั้น ศาลยังมีได้วินิจฉัยประเด็น
ข้อต่อสู้เรื่องขับไล่ ฉะนั้นโจทก์จึงมาฟ้องขับไล่จำเลยได้ใหม่ โดยไม่ถือว่า เป็นฟ้องซ้ำ

ข. ต้องเป็นคู่ความรายเดียวกันที่จะมาฟ้องคดีใหม่ คือทั้งโจทก์และจำเลยราย
เดียวกัน ไม่ใช่เพียงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ทั้งนี้ให้รวมถึงผู้สืบสิทธิหรือรับช่วงสิทธิจากคู่ความ
ด้วย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๕๘/๒๕๐๔ วินิจฉัยว่า เจ้าของร่วมคนหนึ่งอาจใช้สิทธิครอบ
ไปถึงทรัพย์สินทั้งหมดเพื่อต่อสู้บุคคลภายนอกได้ ฉะนั้นผลแห่งคดีแม้เจ้าของร่วมคนเดียว
เป็นโจทก์ฟ้องก็ย่อมต้องผูกพันถึงเจ้าของร่วมคนอื่น ๆ ด้วย เหตุนี้ถ้าเจ้าของร่วมคนอื่น
มาฟ้องใหม่ก็จึง เป็นฟ้องซ้ำ

จากคำพิพากษาของศาลฎีกาในคดีนี้ทำให้เห็นว่า กรณีทำแทนกันตามบทบัญญัติของกฎหมายที่ทำแทนกันได้ เมื่อมีผู้ทำแทนไปแล้วผู้ที่มีผู้ทำแทนก็ต้อง รับผิดชอบในการดำเนินการนั้นด้วย ถ้านำมาฟ้องคดีอีกก็เป็นฟ้องซ้ำได้ เช่น ทายาทคนหนึ่งฟ้องผู้จัดการมรดก เกี่ยวกับการจัดการมรดก **สามฟ้องแล้วภริยามาฟ้องอีกเป็นฟ้องซ้ำ** (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๗๘/๒๕๑๑) เป็นต้น ถือว่าเป็นการฟ้องแทนทายาทคนอื่น ๆ ด้วย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๑๐/๒๕๐๕)

ค. คดีที่คู่ความนำมาฟ้องใหม่นั้นเป็นฟ้องประเด็นเดียวกับคดีเดิม เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๖๖/๒๕๑๐ วินิจฉัยว่า คดีก่อนศาลฎีกาพิพากษายกฟ้อง เพราะฟ้องไม่บรรยายข้อเท็จจริงยืนยันมาว่า ทางพิพาทตามฟ้องนั้น เป็นทางสาธารณะหรือทางภาระจำยอมหรือทางจำเป็น ไม่ได้มีการวินิจฉัยในประเด็นที่พิพาทกันด้วย เรื่องทางเดินภาระจำยอมรายพิพาทหรือไม่ โจทก์กลับมาฟ้องจำเลยอีกอ้างว่าทางพิพาทเป็นทางภาระจำยอม ดังนั้นคดีหลังจึงไม่เป็นการฟ้องซ้ำอีกในประเด็นที่ได้วินิจฉัยโดยอาศัยเหตุอย่างเดียวกัน ไม่เป็นฟ้องซ้ำ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๘๘/๒๕๑๕ วินิจฉัยว่า การที่โจทก์ซึ่งเป็นจำเลยในคดีก่อนกลับมาฟ้องจำเลยซึ่งเป็นโจทก์ในคดีก่อน เกี่ยวกับหนี้จำนองซึ่งศาลพิพากษาถึงที่สุดแล้ว ขอให้ศาลพิพากษาให้จำเลยรับชำระหนี้รายเดียวกันนั้นอีก ย่อมเป็นการฟ้องซ้ำ เพราะ เป็นคู่ความเดียวกันและศาลต้องวินิจฉัยคดีนี้โดยอาศัยเหตุอย่างเดียวกับคดีก่อน

เรื่องฟ้องซ้ำ เป็นข้อกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน แม้คู่ความจะตกลงกันขอให้ศาลวินิจฉัยในประเด็นอื่น และสละประเด็นเรื่องฟ้องซ้ำ เมื่อศาลเห็นสมควรก็ยังมีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยได้

คำพิพากษาศาลฎีกาคดีนี้ได้วินิจฉัยไปถึงว่า เรื่องฟ้องซ้ำเป็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ศาลมีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยได้เอง

ในเรื่องประเด็นที่ศาลได้วินิจฉัยไปแล้ว ตามแนวของคำพิพากษาศาลฎีกาได้ขยายขอบเขตออกไป ดังนี้

ก. การฟ้องคดีมรดกซึ่งมีทรัพย์สินมรดกหลายอย่าง ต้องฟ้องเรียกมาในคราวเดียวกัน จะฟ้องบางรายส่วนที่เหลือจะเอาไว้อีกภายหลัง เช่นนี้ฟ้องไม่ได้เพราะถือเป็นผู้ฟ้องซ้ำ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๒๖/๒๕๐๘ วินิจฉัยว่า ยายฟ้องหลาน ในกรณีพิพาทเกี่ยวกับมรดกของตา ศาลพิพากษาเสร็จไปแล้ว ยายมาฟ้องหลานอีกเรียกที่ดินซึ่งไม่ได้ฟ้องในคดีก่อน แต่เป็นสินสมรสระหว่างตากับยาย อันเป็นมรดกกองเดียวกันดังนี้เป็นการฟ้องซ้ำ ถึงแม้มันจะฟ้องสามีของหลานด้วย ก็ในฐานเดียวกับหลานนั่นเอง (คำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยแนวเดียวกันมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๔๘/๒๔๙๕, ๓๑๘/๒๔๙๕ ซึ่งได้วินิจฉัยกลับหลักคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๔๘/๒๔๖๗ ซึ่งวินิจฉัยว่าไม่เป็นการฟ้องซ้ำ)

ข. การเรียกค่าเช่า ค่าเสียหาย ถ้ามีสิทธิเรียกได้เต็มที่เท่าใดก็ต้องเรียกมาให้หมดในคราวเดียว ถ้าขอมาเท่าใดศาลก็ให้เท่านั้น แล้วต่อมาจะไปฟ้องเรียกค่าเสียหายที่เหลืออีกไม่ได้ เป็นผู้ฟ้องซ้ำ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๔๘๘/๒๕๑๖ วินิจฉัยว่า เดิมจำเลยฟ้องขับไล่โจทก์และเรียกค่าเสียหายเดือนละ ๑,๕๐๐ บาท คดีถึงที่สุดแล้ว โจทก์กลับมาฟ้องจำเลยว่าตามคำพิพากษาในคดีก่อนที่กำหนดค่าเสียหายให้จำเลยเดือนละ ๑,๕๐๐ บาทนั้นไม่ถูกต้องความจริงควรเป็นเดือนละ ๕๐๐ บาท ทั้งนี้เป็นการรื้อรองฟ้องกันอีก ในประเด็นที่ศาลได้วินิจฉัยโดยอาศัยเหตุอย่างเดียวกันนั่นเอง จึงต้องห้ามมิให้ฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๔๘ ทั้งกรณีที่มีใช้ตามกฎหมายได้ เพราะจำเลยได้รับชำระหนี้จากโจทก์ตามคำพิพากษาของศาลซึ่งมีผลบังคับตามกฎหมาย

ขอยกเว้นที่ไม่ถือว่าเป็นฟ้องซ้ำ

ก. ตามมาตรา ๑๔๘ (๑) เมื่อเป็นกระบวนการพิจารณาชั้นบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๔๐/๒๕๐๖ วินิจฉัยว่า ศาลได้พิพากษาตามยอมให้โจทก์ โอนที่ดินให้จำเลยครั้งหนึ่ง ต่อมาโจทก์ร้องต่อศาลว่า จำเลยรับโอนต่ออำเภอไปทั้งแปลง ศาลสอบจำเลย จำเลยแถลงว่าจำเลยรับโอนมาถูกต้องตามยอมแล้ว ศาลควรมีคำสั่ง แต่ศาลไม่สั่งอย่างใด โจทก์จึงมาฟ้องใหม่ครั้งนี้ อนุโลมได้ว่าเป็นการกระทำซ้ำนับกับคดี ศาลพิจารณาคดีพิพากษาได้

ข. ตามมาตรา ๑๔๘ (๒) เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งได้กำหนดวิธีการชั่วคราว ให้อยู่ภายในบังคับที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกเสียได้ตามพฤติการณ์ เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๗๕/๒๕๕๕ วินิจฉัยว่า ศาลพิพากษาให้จำเลยจ่ายเงิน ค่าเลี้ยงชีพให้แก่โจทก์ผู้เป็นภริยาที่หย่าร้างกันในช่วงที่โจทก์ยังครองตนเป็นโสดอยู่ ถ้าในช่วงนั้นโจทก์ได้สามีใหม่ จำเลยอาจฟ้องหรือขอให้ศาลสั่งงดการจ่ายเงินเลี้ยงชีพนั้นต่อไปได้

ค. ตามมาตรา ๑๔๘ (๓) เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นให้ยกคำฟ้อง เสียโดยไม่ คัดสิทธิโจทก์ที่จะนำคำฟ้องมายื่นใหม่ในศาลเดียวกันหรือในศาลอื่น ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยอายุความ เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๗๙/๒๕๐๓ วินิจฉัยว่า ศาลยอมมีอำนาจที่จะระบุในคำ พิพากษาได้ว่า ไม่คัดสิทธิโจทก์ที่จะนำคดีมาฟ้องใหม่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความแพ่ง มาตรา ๑๔๘ (๓) ไม่เป็นการพิพากษาหรือสั่งเกินคำฟ้อง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๑๙-๕๒๐/๒๕๐๓ วินิจฉัยว่า บ. ฟ้อง ย. กับ พ. ว่า ย. สัญญาจะขายที่ดินให้ บ. แต่กลับเอาไปขายฝากให้แก่ พ. ขอให้บังคับตามสัญญา คดีนั้นยอมความกันว่า ย. จะไถ่ที่ดินมาขายให้ บ. ภายใน ๒ เดือน ครั้น ย. ไม่ได้ บ. จึงขอให้บังคับ ศาลสั่งในคดีนั้นว่า "ยอมความไม่ได้บังคับถึง พ. และสิทธิการ ขายฝากเป็นของ ย. ย. ไม่ไร้สิทธิได้ การขายฝากภายในกำหนด ทำให้ บ. เสียหายอย่างใด ชอบที่จะไปว่ากล่าวกันอีกส่วนหนึ่ง"

บ. จึงมาฟ้อง ย. และ พ. เป็นคดีใหม่ขอเพิกถอนการขายฝากอ้างว่าสมยอม
ทำให้ บ. เสียเปรียบหรือเรียกราคาที่ดิน

ค. นี้ เป็นการฟ้องหักกับคดีเดิมฟ้องไม่ได้ คำสั่งของศาลชั้นต้นมีใช้คำสั่งที่ยก
ฟ้องโดยให้สิทธิ บ. ไปฟ้องใหม่อีกได้

ง. การที่จะ เป็นฟ้องซ้ำต้อง เป็นคดีแพ่งด้วยกันถ้ามีใช้คดีแพ่งด้วยกันไม่เป็นฟ้องซ้ำ
เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๘๕/๒๕๑๓ วินิจฉัยว่า โจทก์ฟ้องจำเลย เป็นคดีล้มละลาย
ด้วยมูลหนี้สัญญา เมื่อศาลยกฟ้องแล้วโจทก์นำสัญญาก้อนนั้นมาฟ้อง เรียก เงินกู้จากจำเลยอีก
ครั้งนี้ไม่เป็นการฟ้องซ้ำ

จ. ศาลยกฟ้องในคดีก่อนเกี่ยวกับพยานหลักฐาน ฟ้องใหม่ได้ไม่ถือเป็นการฟ้อง
ซ้ำ แต่ถ้ามีสิทธิขอได้ในคดีเดิม แต่ไม่ขอกลับมาฟ้อง เป็นคดีใหม่ ถือ เป็นฟ้องซ้ำ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๓๕/๒๕๑๖ วินิจฉัยว่า คดีก่อนโจทก์ฟ้องขอให้ศาลแสดง
กรรมสิทธินาฬิกา ให้ขัมป์ไล้และห้ามจำเลยเกี่ยวข้องกับนาฬิกา ศาลพิพากษาว่า
นาฬิกาเป็นของโจทก์ ห้ามจำเลยเกี่ยวข้องกับคดีถึงที่สุดแล้ว โจทก์จึงมาฟ้องคดีอีกว่า
การที่จำเลยอ้างว่านาฬิกาเป็นของจำเลยและแจ้งให้ตำรวจจับคนของโจทก์ที่เขาไปทำนา
โจทก์ไม่กล้าให้คนเขาไปทำนา ทำให้โจทก์ขาดรายได้ ขอให้ศาลบังคับให้จำเลยใช้
ค่าเสียหาย ค้างนี้ประเด็นที่จะต้องพิจารณาในคดีทั้งสองก็เนื่องมาจากมูลฐานเดียวกัน
คือการที่จำเลยที่ไปครอบครองนาฬิกาและมิยอมให้คนของโจทก์เขาไปทำนา เป็นการ
กระทำขบถขัดกฎหมายหรือไม่ และโจทก์มีทาง เรียกค่าสินไหมทดแทน เมื่อโจทก์ฟ้องคดี
เรื่องก่อนแล้ว ฟ้องโจทก์ในคดีหลังจึง เป็นฟ้องซ้ำ

ฉ. คดีแรกฟ้อง เกิดอุปสรรคศาลยกฟ้อง นำมาฟ้องใหม่ได้ ไม่ถือเป็นการฟ้องซ้ำ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๑๕/๒๕๑๑ วินิจฉัยว่า โจทก์ฟ้องจำเลยเกี่ยวกับที่พิพาท มาครั้งหนึ่งแล้ว แต่กลางคดีพยานและพิพากษายกฟ้องโดยวินิจฉัยว่า โจทก์มิได้บรรยาย ฟ้องว่า จำเลยพยายามบุกรุกเมื่อใด และเมื่อจำเลยยังมีได้บุกรุก จึงไม่เป็นการรบกวน สิทธิครอบครองของโจทก์ กรณีถึงที่สุดแล้วโจทก์จึงมาฟ้องจำเลยใหม่ยืนยันว่าจำเลยบุกรุกที่ พินาศเมื่อใด เนื้อที่เท่าใด ทั้งนี้ไม่เป็นฟ้องซ้ำเพราะคดีก่อนศาลยังมีได้วินิจฉัยว่าที่พิพาท เป็นของใคร จำเลยบุกรุกจริงหรือไม่

ถ้าเป็นคดีอาญาที่ศาลยกฟ้อง เพราะเหตุฟ้อง เคลือบคลุม จะนำมาฟ้องอีกไม่ได้ ถือเป็นฟ้องซ้ำ

สรุป การที่ศาลได้พิจารณาคดีและ ได้วินิจฉัยคดีที่นำขึ้นสู่ศาล ไม่ว่าจะ เป็นคดีมีข้อ พินาศหรือไม่มีข้อพิพาทก็ตาม เมื่อศาลได้พิจารณาวินิจฉัยประ เด็นแห่งคดีจนคดีถึงที่สุดไปแล้ว เช่นนี้ กฎหมายตามที่ได้กล่าวมาแล้วบัญญัติห้าม ความเดิมนำคดีมารื้อร้องฟ้องกันใหม่อีก ถือ ว่าเป็นฟ้องซ้ำ ถ้าความคนใดฝ่ายหนึ่ง ศาลพิจารณายกฟ้องได้ เพราะฟ้องซ้ำเป็นข้อกฎหมาย ที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน

๑.๖ ฟ้องซ้อน

เป็นบทบัญญัติที่ห้ามนำคดีขึ้นสู่ศาลกรณีหนึ่งที่ห้ามก็เพราะคดีนั้นได้อยู่ในระหว่าง คำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลชั้นเกี่ยวกับอยู่แล้ว การที่กฎหมายบัญญัติห้ามก็คงสืบเนื่องมา จากป้องกันคดีรบกวนศาล และกระบวนการพิจารณาคดีล่าช้าสืบสวนกันนั่นเอง

หลักกฎหมายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๗๓ ได้บัญญัติว่า "เมื่อศาลได้รับคำฟ้องแล้ว ให้ศาลออกหมายบังคับสำเนาคำฟ้องให้แก่จำเลยเพื่อแก้คดี และ ภายในกำหนดสิบห้าวันนับแต่ยื่นคำฟ้อง ให้โจทก์ร้องขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อให้ส่งหมายนั้น

นับแต่เวลาที่ไต่ยื่นคำฟ้องแล้ว คดีนั้นอยู่ในระหว่างพิจารณาและผลแห่งการนี้

- (๑) ห้ามไม่ให้โจทก์ยื่นคำฟ้อง เรื่องเดียวกันนี้ต่อศาลเดียวกันหรือต่อศาลอื่น และ
- (๒) ถ้ามีเหตุเปลี่ยนแปลง เกิดขึ้นในพฤติการณ์อื่น เกี่ยวด้วยการยื่นฟ้องคดีต่อศาลที่มี

เขตเวลาเหนือคตินั้น เช่นการเปลี่ยนแปลงภูมิละเนาของจำเลย การเปลี่ยนแปลง เช่นว่านี้
 ทัศนคติอำนาจศาลที่รับฟ้องคดีไว้ในอันที่จะพิจารณคดีและชี้ขาดคดีคตินั้นไม่"

จากบทบัญญัติ มาตรา ๑๗๓ (๑) ได้กล่าวถึงการฟ้อง ขอนว่ามีลักษณะและองค์
 ประกอบอย่างไรนั้น พอสรุปได้ดังนี้

องค์ประกอบของการฟ้อง ขอน

- ก. โจทก์จำเลย เป็นคู่ความเดียวกันกับคู่ความที่อยู่ในระหว่างพิจารณา
- ข. มูลเหตุที่นำมายื่นฟ้อง เป็นเรื่อง เดียวกัน แต่ถ่าเป็นคนละ เรื่องก็ไม่
 เป็นฟ้อง ขอน เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๑๖/๒๕๑๑ (โดยที่ประชุมใหญ่) วินิจฉัยว่า เดิมโจทก์
 ฟ้องขับไล่จำเลยและเรียกค่าเสียหาย อ้างว่าจำเลยผิดสัญญาเช่า เพราะจำเลยให้เช่า
 ช่วงและทำให้อาคารของโจทก์เสียหายในระหว่างพิจารณาคดีนั้นสัญญาเช่าหมดอายุ โจทก์
 จึงฟ้องขับไล่จำเลยเรียกค่าเสียหายอีกโดยอ้างว่าสัญญาเช่าระงับแล้ว ทั้งนี้ฟ้องของโจทก์
 ในคดีหลังไม่ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๗๓ เพราะมูล
 ฟ้องของโจทก์คดีหลัง เกิดขึ้นหลังจากที่โจทก์ฟ้องคดีเดิมแล้ว

ตามคำพิพากษาของศาลฎีกาคดีนี้ คดีเดิมโจทก์ฟ้องจำเลยโดยอาศัยมูลเหตุผิด
 สัญญาเช่า โดยอยู่ในระหว่างอายุสัญญาเช่า จำเลยนำไปให้เช่าช่วงและทำให้อาคาร
 ของโจทก์เสียหาย โดยจำเลยมิได้รับความยินยอมจากโจทก์ ส่วนคดีหลัง เป็นเรื่องที่เกิด
 ขึ้นใหม่หลังจากฟ้องคดีแรกแล้ว ถือเป็นกรณีสัญญาเช่าหมดอายุลงแล้วจำเลยไม่ยอมออก
 จากบ้านเช่า โจทก์จึงมาฟ้องขับไล่เรียกค่าเสียหาย จึงไม่ใช่เรื่อง เดียวกัน

ค. คดีอยู่ในระหว่างพิจารณานั้น หมายความว่า ไม่ว่าจะเป็นการพิจารณา
 ของศาลโลกก็ตามก็ถือเป็นฟ้อง ขอนได้ มิใช่หมายถึงศาลชั้นต้นเท่านั้น แม้คดีอยู่ในระหว่าง
 พิจารณาในศาลอุทธรณ์หรือฎีกาก็เป็นฟ้อง ขอนได้ เพราะบทบัญญัติของมาตรา ๑๗๓ (๑)
 มิได้บัญญัติว่า คดีอยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลชั้นต้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๖๖/๒๕๐๓ วินิจฉัยว่า โจทก์เคยฟ้องจำเลยหาว่าผิดสัญญาเช่าที่ดิน จึงขอให้ขับไล่จำเลยส่งมอบสถานที่เช่าคืน คดีอยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลอุทธรณ์ โจทก์มาฟ้องคดีใหม่อีก เรียกค่าเสียหายและเงินที่โจทก์จ่ายทดลองไปในการปลูกสร้างอาคารตามสัญญาฉบับเดียวกันนั้น เช่นนี้ การฟ้องเรียกค่าเสียหาย อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากเหตุที่จำเลยไม่ส่งมอบสถานที่เช่าคืนนั้นต้องห้ามมิให้ฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๗๓ (๑) เป็นฟ้องซ้อน ส่วนข้อที่ฟ้อง เรียกเงินทุนที่โจทก์ออกทดลองไปก่อนในการก่อสร้าง แม้ข้อตกลงนี้จะปรากฏอยู่ในสัญญาเช่าฉบับเดียวกันกับที่โจทก์ฟ้องในคดีแรกก็เป็นเรื่องแบ่งแยกข้อตกลงระหว่างคู่สัญญาออกได้เป็นส่วน ๆ มีลักษณะเป็นคนละเรื่องต่างหากจากกัน โจทก์ยอมฟ้องได้ไม่ต้องห้าม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๐๖๘/๒๕๑๗ วินิจฉัยว่า เดิมโจทก์ฟ้องจำเลยเรียกค่าซื้อสิ่งของแล้วถอนฟ้องไปศาลชั้นต้นอนุญาตนแล้ว แต่จำเลยอุทธรณ์คำสั่งที่ศาลชั้นต้นอนุญาตนให้ถอนฟ้อง คดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์ โจทก์มาฟ้องจำเลยในมูลหนี้อันเดียวกันอีก จึงเป็นการฟ้องซ้อน ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๗๓ (๑)

ง. การฟ้องซ้อนนี้นำไปใช้ในคดีอาญาได้ด้วย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕ ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๗๓ (๑)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๕๘-๒๕๙/๒๕๑๐ วินิจฉัยว่า ผู้ว่าคดีฟ้องจำเลยเป็นคดีอาญา หาว่าเลียนเครื่องหมายความการค้าของบริษัทโจทก์ ซึ่งปรากฏที่กล่องบรรจุยา บริษัทโจทก์เข้าร่วมเป็นโจทก์กับผู้ว่าคดี ต่อมาบริษัทโจทก์ยื่นฟ้อง เป็นคดีขึ้นมาอีกในข้อหาว่า เลียนเครื่องหมายความการค้าอันเดียวกันนี้ อีก ถือว่าเป็นการฟ้องซ้อน ทั้งนี้เพราะบริษัทโจทก์ต้องห้ามมิให้ยื่นฟ้องในเรื่องเดียวกันนั้นอีก ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๗๓ (๑) และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕ ฉะนั้นที่ศาลชั้นต้นรับคดี

ของบริษัทโจทก์ไว้จึงมิชอบ พิพากษาให้ยกฟ้องคดีที่บริษัทโจทก์ยื่นฟ้อง แต่ยังคงให้บริษัทโจทก์ดำเนินคดีกับจำเลยในฐานะโจทก์ร่วมได้

ข้อสั่ง เตก กรณีนี้บริษัทโจทก์ไกรร้องขอเข้า เป็นโจทก์ร่วมกับผู้ว่าคดีแล้ว จึงถือ เป็นโจทก์ในคดีด้วย แต่ถาบริษัทโจทก์มิได้เป็นโจทก์ร่วมกับผู้ว่าคดีก็มีสิทธิยื่นฟ้องจำเลยได้อีกตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๓๓ ซึ่งบัญญัติว่า "คดีอาญา เรื่องเดียวกันซึ่งทั้งพนักงานอัยการและ ผู้เสียหายต่าง ไกรยื่นฟ้องในศาลชั้นต้นศาลเดียวกันหรือต่างศาลกันศาลนั้น ๆ มีอำนาจสั่งให้รวมพิจารณา เป็นคดีเดียวกัน เมื่อศาลเห็นชอบโดยผลการ หรือโดยโจทก์ยื่นคำร้อง ในระยะไกรก่อนมีคำพิพากษา

แต่ทว่าจะมีคำสั่ง เช่นนั้นไม่ได้ นอกจากจะไกรรับความยินยอมของศาลอื่นนั้นก่อน"

เนื่องจากคดีอาญา เป็นคดีที่มีลักษณะรุนแรงและ เกี่ยวข้อง กับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน จึงมีเจ้าพนักงานของรัฐคอยดำเนินคดี ผู้กระทำผิดต่างหากจากผู้เสียหายโดยตรง ดังนั้น จึงมีการฟ้องซ้อนกันระหว่างพนักงานอัยการหรือผู้ว่าคดีศาลแขวงกับผู้เสียหาย กฎหมายจึงมีไกรบัญญัติว่า เป็นการฟ้องซ้อน เพราะโจทก์เป็นคนละคนกัน เพียงแต่กฎหมายพยายามรวมคดีเป็นคดีเดียวกัน เพื่อง่ายแก่การพิจารณา และการสืบพยาน

จ. ฟ้องซ้อนแตกต่าง กับฟ้องซ้ำ

ฟ้องซ้อนมีความหมายกว้างกว่าฟ้องซ้ำ

จากการที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๗๓ (๑) เรื่องฟ้องซ้อน คำว่า "...ห้ามไม่ให้โจทก์ยื่นคำฟ้อง เรื่อง เดียวกันนั้นต่อศาลเดียวกันหรือศาลอื่น..." แต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๔๔ เรื่องฟ้องซ้ำ ใช้คำว่า "...ห้ามมิให้คู่ความเดียวกันหรือร้องฟ้องกันอีก ในประเด็นที่ไกรวินิจฉัยโดยอาศัยเหตุอย่างเดียวกัน..." จึงทำให้เกิดปัญหาถึงหลักในการวินิจฉัยโดยอาศัยเหตุอย่าง เดียวกัน เช่นตามคำพิพากษา

ศาลฎีกาที่ ๓๑๖/๒๕๑๑ (ตามที่กล่าวมาแล้วนั้น) ว่าเรื่องซ้ำไล่ตามสัญญาเช่านั้น ไม่ว่า โจทก์จะอ้าง เหตุใด ๆ มาเป็นข้ออ้างฟ้องซ้ำไล่ก็ย่อมอยู่ในความหมายของคำว่า "เรื่อง เดียวกัน" ทั้งสิ้น แต่มีผู้เห็นว่า คำว่า "เรื่องเดียวกัน" หมายถึง เรื่องที่อาศัยมูลฟ้อง ที่มีอยู่แล้วมาฟ้องอีกไม่ได้ เพราะฉะนั้นเป็นมูลฟ้องที่เป็นเรื่องเดียวกัน เช่น หากว่า ก่อนฟ้อง เรื่องเดิมจำเลยผิดสัญญาเช่าควย และสัญญาเช่าสิ้นสุดแล้วควย แต่โจทก์ฟ้อง อ้าง เหตุเพียงผิดสัญญาอย่าง เดียว เช่นนี้ ถ้าโจทก์จะมายื่นฟ้องซ้ำไล่จำเลยอีกโดยอ้าง เหตุว่าสัญญาเช่าสิ้นสุดแล้วจึงน่าจะตองห้าม เพราะถือว่าเป็นฟ้องซ้อนนั่นเอง ซึ่ง ผู้เขียนมีความเห็นเช่นเดียวกับความเห็นนี้ เพราะ เป็นการตีความหมายให้แคบเข้าเพื่อ คดีจะได้ขึ้นสู่ศาล เฉพาะที่จำเป็นและยังไม่เคยนำขึ้นสู่ศาลเลย

สรุป ฟ้องซ้อนเป็นกรณีที่มีบทบัญญัติของกฎหมายได้บัญญัติห้ามไว้ ก็นั้นถ้าผู้ใดฝ่าฝืน ฟ้องซ้อนศาลมีอำนาจยกฟ้องได้

๑.๗ กรณีเกินกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดให้ฟ้อง

เป็นกรณีที่เกิดข้อโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ขึ้นแล้ว แต่การโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่หรือ กรณีมีความจำเป็นต้องใช้สิทธิทางศาล ตามที่กล่าวมาแล้วจะต้องมีบทบัญญัติของกฎหมาย สาระบัญญัติรับเองไว้เป็นพื้นฐาน การบัญญัติรับรองของกฎหมายสารบัญญัตินั้นก็ยังคงแยกบัญญัติ รับรองไว้แตกต่างกันแล้วแต่กรณี โดยพิจารณาว่ากรณีใดจะต้องกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติม เป็นพิเศษ และกรณีไหนถ้ามีการโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่แล้วก็ฟ้องร้องได้ภายในกำหนดอายุ ความ ซึ่งมีระยะเวลาแตกต่างกันอาจเป็น ๑ ปี, ๒ ปี, ๕ ปี หรือ ๑๐ ปี

นอกจากการกำหนดอายุความฟ้องร้องไว้แล้วยังมีบางกรณีที่มีการโต้แย้งสิทธิหรือ หน้าที่แล้ว กฎหมายบัญญัติให้ฟ้องร้องหรือใช้สิทธิทางศาลภายในกำหนดระยะเวลา ระยะหนึ่ง ถ้าพ้นกำหนดนี้ไปแล้วห้ามฟ้องร้องคดี กำหนดระยะเวลานี้มีชื่ออายุความ ถ้า เป็นอายุความ จำเลยไม่ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ ศาลก็จะถือเป็นเหตุยกฟ้องโจทก์ไม่ได้ แต่กำหนดระยะเวลา

เวลาพิเศษ^๕ นี้ แม้จำเลยมิได้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ศาลก็ยกขึ้นวินิจฉัยยกฟ้องโจทก์ได้เอง เพราะถือว่าเมื่อผู้เสียหายมิได้ฟ้องภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าวย่อมทำให้อำนาจฟ้องหมดไป เรื่องอำนาจฟ้องนี้เป็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ศาลมีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยยกฟ้องได้ ระยะเวลาที่กล่าว เช่น

ก. ระยะเวลาบอกกล่าวโมฆียะกรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๔๓ ซึ่งได้บัญญัติว่า "อันโมฆียะนั้น ท่านห้ามมิให้บอกกล่าว เมื่อพ้นเวลาปีหนึ่งนับแต่เวลาที่ จะอาจให้สัตยาบันได้ อนึ่ง ถ้าเวลาได้ล่วงไปถึง ๑๐ ปี นับแต่เมื่อได้ทำโมฆียะกรรมนั้น แล้วก็เป็นอันจะบอกกล่าวไม่ได้จุกกัน" จะเห็นได้ว่ากฎหมายบัญญัติไว้ชัดว่า "...ก็เป็นอย่างนั้น จะบอกกล่าวไม่ได้จุกกัน" ดังนั้น ถ้าคู่สัญญาฝ่ายที่มีสิทธิบอกกล่าวโมฆียะกรรม ไม่ใช่สิทธิบอกกล่าวโมฆียะกรรมตามกำหนดคือภายในหนึ่งปีนับแต่เวลาที่อาจให้สัตยาบันได้ หรือภายใน ๑๐ ปี นับแต่เมื่อได้ทำสัญญาที่เป็นโมฆียะกรรมนั้น คู่สัญญาฝ่ายนั้นก็หมดสิทธิที่จะบอกกล่าวโมฆียะกรรมนั้น

ข. ระยะเวลาขอเพิกถอนมติของที่ประชุมใหญ่อันผิดระเบียบ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๕๕ ซึ่งบัญญัติว่า "การประชุมใหญ่นั้นถ้าได้นัดเรียกหรือได้ ประชุมกันหรือได้ลงมติฝ่าฝืนบทบัญญัติในลักษณะนี้ก็ดี หรือฝ่าฝืนข้อบังคับของบริษัทก็ดี เมื่อ กรรมการหรือผู้ถือหุ้นคนหนึ่งคนใดร้องขึ้นแล้ว ให้ศาลเพิกถอนมติของที่ประชุมใหญ่อันผิด ระเบียบนั้นเสีย แต่ต้องร้องขอภายในกำหนดเดือนหนึ่งนับแต่วันลงมติ"

จากตัวบทแยกพิจารณาได้ดังนี้

- ๑) การประชุมใหญ่นั้นได้นัดเรียกหรือได้ประชุมกัน หรือลงมติฝ่าฝืนกฎหมายหรือ ข้อบังคับ
- ๒) ผู้ที่มีอำนาจร้องขอได้แก่

^๕ ชานินทร์ กรวิชัย, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๑๖, หน้า ๕๒๒-๕๒๓, (อัครสำเนา).

- กรรมการคนหนึ่งคนใด หรือ
- ผู้ถือหุ้นคนหนึ่งคนใด

๓) ร้องขอให้ศาลเพิกถอนภายในกำหนด ๑ เดือนนับตั้งแต่วันลงมติ

ดังนั้นถ้า กรรมการหรือผู้ถือหุ้นมาร้อง ขอให้ศาลให้เพิกถอนมติที่ประชุมใหญ่หลังจาก ๑ เดือนนับตั้งแต่วันลงมติศาลมีอำนาจยกฟ้องได้ เพราะมิใช่เกี่ยวกับอายุความฟ้องร้อง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๖๗/๒๕๐๑ วินิจฉัยว่า การร้องขอให้เพิกถอนมติที่ประชุมใหญ่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๕๕ นั้น ต้องร้องขอภายใน ๑ เดือนกำหนดนี้มิใช่อายุความ เมื่อปรากฏชัดตามคำร้องว่า เกินกำหนดศาลก็ยกขึ้นวินิจฉัยได้เอง เพราะเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน

ค. ระยะเวลาที่การระงับยอสิ้นไป เมื่อไม่ได้ใช้ ๑๐ ปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๘๘ บัญญัติว่า "การระงับยอนั้นถ้ามิได้ใช้สิบปี ท่านว่าระงับยอนสิ้นไป"

เป็นระยะเวลาที่ทำให้เสียสิทธิในการระงับยอนมิใช่อายุความ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๗๘/๒๕๐๖ วินิจฉัยว่า อายุความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๘๘ ที่บัญญัติให้การระงับยอนสิ้นไปถ้ามิใช่เป็นเวลา ๑๐ ปีนั้น เป็นอายุความได้สิทธิและเสียสิทธิในการระงับยอนหาใช่อายุความนำคดีมาฟ้องร้องไม่ แม้จำเลยไม่ยกขึ้นต่อสู้ศาลก็ยกขึ้นวินิจฉัยได้

จ. ระยะเวลาฟ้อง เรียกคืนซึ่งการครอบครอง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๗๕ ได้บัญญัติว่า "ถ้าผู้ครอบครอง ถูกแย่ง การครอบครองโดยมิชอบด้วยกฎหมายไซ้ ท่านว่าผู้ครอบครอง มีสิทธิจะได้อคืนซึ่งการครอบครอง เว้นแต่อีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิเหนือทรัพย์สินดีกว่า ซึ่งจะเป็นเหตุให้เรียกคืนจากผู้ครอบครองได้"

การฟ้องคดีเพื่อเอาคืนซึ่งการครอบครอง นั้น ท่านว่าต้องฟ้องภายในปีหนึ่งนับแต่เวลาถูกแย่งการครอบครอง"

กรณีนี้เป็นเรื่องการฟ้อง เอาคืนการครอบครองที่ถูกแย่งไป จะต้องฟ้องภายใน ปีหนึ่งนับแต่เวลาถูกแย่งการครอบครอง แม้จะไม่ว่าว่ามีการแย่งการครอบครอง ไปก็ตาม ถ้าการแย่งการครอบครอง เกินหนึ่งปีก็หมดสิทธิฟ้อง เรียกคืนการครอบครอง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๐๒๖/๒๕๑๖ วินิจฉัยว่า โจทก์ถูกแย่งการครอบครองและ ฟ้องเรียกคืนในเวลา ๑ ปี คดีถึงที่สุดให้ยกฟ้องโจทก์แต่ไม่ตัดสิทธิโจทก์ที่จะมาฟ้องใหม่

ต่อมาเกิน ๑ ปีแล้ว โจทก์จึงมาฟ้องใหม่เช่นนี้ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าโจทก์ฟ้อง ได้ เพราะกำหนด ๑ ปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๗๕ นั้น เป็น ระยะเวลาฟ้องร้อง เป็นเรื่องอายุความไต่สวนมิใช่เรื่องอายุความฟ้องร้อง จะเอามาตรา ๑๓๘ มาใช้ไม่ได้ อนึ่งโจทก์ฟ้อง เรียกคืนการครอบครองภายใน ๑ ปี ในคดีแรกแล้ว ส่วน มาฟ้องคดีหลังก็เนื่องจากศาลอนุญาตให้ฟ้องใหม่ซึ่ง เท่ากับทาลายขยายเวลาให้ซึ่งทำได้ เพราะมีไต่สวนอายุความ

นอกนั้นยังมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๐๕๘/๒๕๑๖ ก็ได้วินิจฉัยแนวเดียวกัน

จ. บุริมสิทธิ หมายถึง สิทธิของเจ้านี่ซึ่งโดยสภาพหรือลักษณะ แห่ง นั้นนั้นเอง มีกฎหมายบัญญัติให้ เจ้านี่มีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้านี่อื่นโดยสิ้นเชิงจากทรัพย์สิน ทั้งหมด หรือบางส่วน ของลูกหนี้ บุริมสิทธิจะ เกิดขึ้นได้แต่ด้วยบทบัญญัติของกฎหมาย เท่านั้น บุคคลใดจะทำสัญญาก่อให้เกิดบุริมสิทธิไม่ได้

ในการฟ้องร้องโดยอาศัยเหตุบุริมสิทธินั้นต้องฟ้องร้องภายในกำหนดระยะเวลา ที่กฎหมายระบุไว้เช่น บุริมสิทธิในมูลค่าภาษีอากรนั้น ใช้สำหรับเอาบรรดาค่าภาษีอากร ในที่ดิน ทรัพย์สิน หรือค่าภาษีอากรอย่างอื่นที่ลูกหนี้ยังคงชำระอยู่ในปัจจุบัน และก่อน นั้นขึ้นไปอีกปีหนึ่ง ๆ ตามมาตรา ๕๕๖ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่นนี้การฟ้อง เรียกให้ชำระหนี้ภาษีอากรนั้นเฉพาะส่วนที่ค้างชำระอยู่ในปัจจุบัน กับส่วนที่ค้างชำระนับ จากวันที่ฟ้องก่อนหน้าขึ้นไปปีหนึ่ง เท่านั้น ส่วนภาษีอากรส่วนที่เกินจากหนึ่งปีขึ้นไปแล้วไม่ เป็นหนี้ที่มีบุริมสิทธิ จึงฟ้องเรียกอย่างหนี้ไม่มีบุริมสิทธิไม่ได้ แต่ยังสามารถที่จะฟ้องในฐานะ หนี้สามัญได้ในกำหนดอายุความทางแพ่ง

สรุป ถ้าบริมสิทธิไม่ฟ้อง เสียภายในกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดก็ห้ามฟ้อง เป็นคดีที่มีบริมสิทธิ เกิดขาด

จากที่กล่าวมาในหัวข้อ ๑.๗ นี้ เมื่อเกินกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ห้ามฟ้องคดี ถ้าผู้ใดฝ่าฝืนนำคดีขึ้นฟ้อง ก็ถูกศาลยกฟ้องได้ เพราะมีข้ออายุความ นอกจากที่กล่าวมาแล้วยังมีบทบัญญัติ เช่นนี้อีกมากในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่น มาตรา ๑๕๔๒, ๑๕๔๔, ๑๕๔๘ เป็นต้น และตามกฎหมายเฉพาะ เช่น ระยะเวลาในอุทธรณ์ ต่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารในประมวลรัษฎากร พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า, พระราชบัญญัติโรงงาน ฯลฯ ที่ได้อีกมาจึงเป็นเพียงตัวอย่างส่วนหนึ่ง เท่านั้น

๑.๘ การพนันชั้นต่อ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๕๓ ได้บัญญัติไว้ว่า "อันการพนันหรือชั้นต่อนั้น ท่านว่าหากก่อให้เกิดหนี้ไม่ สิ่งที่ได้ให้กันไปใน การพนันหรือชั้นต่อก็จะหวงคืนไม่ได้ เพราะเหตุหมุ่สนนื้ออย่างหนึ่งอย่างใดมิได้"

ข้อบัญญัติที่กล่าวนี้ ท่านให้ใช้ตลอดถึงข้อตกลง เป็นมูลหนี้บางอย่างใด อัน ฝ่ายข้างเสียหายชั้นต่อหากทำให้อีกฝ่ายหนึ่ง เพื่อจะไรหนี้เงินพนันหรือชั้นต่อด้วย"

จากบทบัญญัติ มาตรา ๔๕๓ จะเห็นได้ว่า การพนันหรือชั้นต่อทุกชนิดนั้นไม่ก่อให้เกิดหนี้ทางกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นหนี้เงินสิ่งของหรือข้อตกลง เป็นมูลหนี้บางอย่างอื่น หรือเงิน ที่ให้ยืมแก่บุคคลที่กำลัง เล่นการพนันหรือชั้นต่อ ในเวลาหรือ ณ สถานที่ เล่นการพนันหรือ ชั้นต่อ กฎหมายให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นเงินที่ยืมไปเพื่อเล่นการพนัน หรือชั้นต่อ ซึ่ง จะฟ้องร้องบังคับหนี้เช่นนี้ไม่ได้ ยกเว้นจะพิสูจน์ให้เห็นได้ว่ามิได้เกี่ยวข้องกับ การพนัน

แต่มีบางกรณี ที่การพนันชั้นต่อสามารถฟ้องร้องกันได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์มาตรา ๔๕๔ ได้แก่การออกสลากกินแบ่งก็ติ สลากกินรวมก็ติ จะเป็นสัญญา ผูกพันกันได้ต่อเมื่อรัฐบาลได้ให้อำนาจหรือให้สัตยาบันแก่การนั้นเฉพาะ ราย เช่น สลาก ออมสินของธนาคารออมสิน สลากกาชาดของสภาเกษตรกรไทย เป็นต้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๕๓/๒๕๑๒ วินิจฉัยว่า ในการเล่นพนันชนไก่ กู้พนันได้
วางเงินเดิมพันล่วงหน้าไว้กับนายบ่อนก่อนรู้ผลแพ้ชนะ ต่อมานายบ่อนได้จ่ายเงินให้เจ้า
ของไก่ซึ่งชนะไป เงินดังกล่าวจึงเป็นเงินซึ่งชำระหรือให้กันในการเล่นการพนันจึงทาง
คืนไม่ได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๕๓

สรุปโดยทั่วไป การพนันหรือชันทอกกฎหมายถือว่าไม่ก่อให้เกิดหนี้ จึงจะนำมา
ฟ้องร้องยังศาลเรียกเงินที่ไต่หรือ เป็นหนี้จากการ เล่นการพนันไม่ได้

๑.๘ ผู้แทนราษฎร สืบเนื่องมาจากการปกครองระบอบประชาธิปไตย บุคคลที่
ได้รับเลือกตั้งให้เป็นผู้แทนราษฎร หรือกรณีเป็นการแต่งตั้งเพื่อความเหมาะสมทางการเมือง
เมืองบางประการ กฎหมายถือว่าบุคคลเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นปากเป็นเสียงแทนราษฎรที่
เลือกเข้าไปทำหน้าที่แต่งตั้งรัฐบาล ควบคุมการทำงานของรัฐบาล และทำหน้าที่ออก
บทบัญญัติของกฎหมาย ดังนั้นถ้าในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร หรือสภาปฏิรูปการ
ปกครองแผ่นดินในปัจจุบัน จะมีบทบัญญัติของกฎหมายรัฐธรรมนูญรัฐธรรมนูญรับรอง และคุ้มครอง
สิทธิของบุคคลที่เป็นผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ในการ
อภิปรายออกความเห็น แลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง ออกเสียงลงคะแนนในสภา หรือการประชุม
ของกรรมาธิการ ผู้พิมพ์และผู้โฆษณารายงานการประชุมโดยคำสั่งของสภาด้วย ใน
ปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๘ มาตรา ๑๓ คุ้มครองรัฐธรรมนูญ
และคุ้มครองสิทธิของสมาชิกสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ถือเป็นเอกสิทธิที่สมาชิกสภา
ปฏิรูปการปกครองแผ่นดินได้รับ ทั้งนี้ บุคคลหนึ่งบุคคลใดจะนำเอาความคิดเห็น การ
แลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง การออกเสียงลงคะแนน รวมตลอดถึงการประชุมกรรมาธิการ และ
ผู้พิมพ์และผู้โฆษณารายงานการประชุมโดยคำสั่งของสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ไม่ว่า
จะเป็นคดีแพ่ง หรือคดีอาญาก็ไม่ได้เพราะไม่มีอำนาจฟ้อง

๑.๑๐ บุคคลที่ถูกศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์ ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ.
๒๔๘๓ มาตรา ๒๖-๒๗ บุคคลอื่นใดจะมาฟ้องบุคคลที่ถูกศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์ เป็นคดีแพ่งอัน
เกี่ยวกับหนี้ก็ไม่ได้ เจาหนี้นั้นชอบที่จะ ไปยื่นคำขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์

ภายในกำหนดเวลาที่กฎหมายระบุไว้ ตามพระราชบัญญัติล้มละลายนี้ห้ามเฉพาะการฟ้องคดีเกี่ยวกับหนี้เท่านั้น ส่วนคดีแพ่งอื่น ๆ ที่มีลักษณะ เป็นเรื่อง ส่วนตัวของลูกหนี้ที่ถูกศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์นั้น คู่ความอีกฝ่ายฟ้องคดีแพ่งเช่นนี้ได้ เช่นคดีฟ้องให้รับบุตร คดีฟ้องหย่า เป็นต้น

๑.๑๑ การใช้สิทธิโดยไม่สุจริต ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕ บัญญัติไว้ว่า "ในการใช้สิทธิแห่งตนก็ดี ในการชำระหนี้ก็ดี ท่านว่าบุคคลทุกคนต้องกระทำโดยสุจริต" จากมาตรา ๕ บุคคลกระทำการใด ๆ ต้องกระทำโดยสุจริต ในทางตรงกันข้าม บุคคลใดกระทำการโดยไม่สุจริตก็จะนำมูลเหตุจากการกระทำโดยไม่สุจริตของตนนั้นมาฟ้องร้องยังศาลไม่ได้ ตามหลักภาษิตกฎหมายอังกฤษที่ว่า "He who comes to equity, must come with clean hands" หรือ "การมาขอความยุติธรรมต้องมาด้วยความสุจริต"

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๗๑๒/๒๕๑๗ วินิจฉัยว่า จำเลยทำสัญญาจะขายที่ดินให้โจทก์ แต่โจทก์เห็นยินยอมให้จำเลยโอนที่ดินนั้นขายให้ผู้อื่น แล้วโจทก์มาฟ้องว่าจำเลยผิดสัญญา ดังนี้ เป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้อง

สรุปเท่าที่กล่าวมาแล้ว เป็นตัวอย่าง กรณีห้ามฟ้องร้องคดีโดยลักษณะ เป็นการห้ามฟ้องร้องโดยเด็ดขาด

๒. ไม่ปฏิบัติตามแบบที่กฎหมายกำหนดไว้

ในปัจจุบันมนุษย์ได้มีการติดต่อสัมพันธ์กันมากมาย ทั้งในความสัมพันธ์ฉันเพื่อน ความธรรมชาติของมนุษย์ และสัมพันธ์ทาง กฎหมายหรือที่เรียกว่านิติสัมพันธ์ สัมพันธ์ในทางกฎหมายนี้เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องมีการทำเป็นแบบหรือหลักฐานอย่างใดอย่างหนึ่งให้ปรากฏไว้ มิฉะนั้นจะล้ม อันนำไปสู่ความยุ่งยากในการว่ากล่าวถึงนิติสัมพันธ์ในเวลาที่มีการเรียกร้องให้ปฏิบัติตามนิติสัมพันธ์ที่ได้ทำกันไว้ นั้น ดังนั้นกฎหมายโดยเฉพาะทางอันกฎหมายสารบัญญัติ (Substantive Law) ได้บัญญัติถึงเรื่องหลักฐานหรือแบบในการ

ทำสัญญาเอาไว้โดยคำนึงถึงความสำคัญของนิติสัมพันธ์เป็นหลัก ถ้านิติสัมพันธ์นั้นกระทบกระ-
เทือนส่วนรวมมากก็จะบัญญัติให้มีแบบพิธีมาก ถ้ากระทบกระเทือนเฉพาะคู่สัญญา ก็จะกำหนด
แบบไว้ง่าย ๆ เมื่อพิจารณาแล้วพอสรุปได้ว่าแบบต่าง ๆ ของบทบัญญัติของกฎหมายที่ได้
กำหนดไว้มี ๓ ประการ คือ

๒.๑ กฎหมายบัญญัติให้มีหลักฐานเป็นหนังสือ เป็นแบบหรือหลักฐานที่ง่ายที่สุดคือใน
จำนวนแบบทั้งหมด เพียงแต่ให้คู่กรณีหลักฐานเป็นหนังสือไว้เท่านั้นในการผูกนิติสัมพันธ์
ต่อกัน นิติสัมพันธ์ที่กฎหมายบัญญัติให้มีหลักฐานเป็นหนังสือนี้เกี่ยวข้องกับเฉพาะคู่สัญญา เท่านั้น
ไม่เกี่ยวข้องกับส่วนรวม เช่น

ก. สัญญาประนีประนอมยอมความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
มาตรา ๕๕๑ บัญญัติว่า "อันสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่าง
ใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิด หรือคายมือชื่อตัวแทนของฝ่ายนั้นเป็นสำคัญ ท่าน
ว่าจะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่"

จากบทบัญญัติมาตรา ๕๕๑ นี้ ถ้าคู่สัญญาประนีประนอมยอมความได้ทำสัญญาประนี
ประนอมยอมความกันเพื่อระงับข้อพิพาทอันใดอันหนึ่งที่มีอยู่หรือจะมีขึ้นให้เสร็จไป ด้วยต่าง
ยอมผ่อนผันให้แก่กัน ทำให้คู่สัญญาได้สิทธิขึ้นมาตามสัญญาประนีประนอมนั้นและการเรียกร้อง
ที่ยอมสละกันนั้นระงับสิ้นไป การที่จะเรียกร้องสิทธิที่ได้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความนี้
ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ กล่าวคือทำอย่างไรก็ได้ให้ปรากฏหลักฐานเป็นหนังสือขึ้นมา
เช่น เพียงแต่ให้มลายมือชื่อของฝ่ายที่ต้องรับผิดหรือตัวแทนของฝ่ายที่ต้องรับผิดเป็นสำคัญ
เท่านั้นก็ฟ้องร้องกันได้ ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสือ กฎหมายบัญญัติว่าจะฟ้องร้องบังคับ
คดีหาได้ไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๖๒๔/๒๕๑๖ วินิจฉัยว่า สัญญาประนีประนอมยอมความคู่
กรณีไม่จำเป็นต้องลงลายมือชื่อทั้งสองฝ่าย ถ้ามีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้อง
รับผิดหรือตัวแทนแล้ว ก็ยอมฟ้องร้องให้บังคับคดีได้

ข. สัญญากู้ยืม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๖๕๓ ได้บัญญัติว่า "การกู้ยืมเงินกว่า ๕๐ บาทขึ้นไปนั้น ถ้ามิได้มีหลักฐานแห่งการกู้ยืมเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อผู้ยืม เป็นสำคัญ ท่านว่าจะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่"

ในการกู้ยืมเงินมีหลักฐานเป็นหนังสือท่านว่าจะนำสืบการใช้เงินได้ต่อเมื่อมีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อผู้ให้ยืมมาแสดง หรือเอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งการกู้ยืมนั้นได้เวนคืนแล้ว หรือได้แทงเพิกถอนลงในเอกสารนั้นแล้ว"

บทบัญญัติมาตรา ๖๕๓ นี้ก็เช่นเดียวกับเรื่องสัญญาประนีประนอมยอมความ กล่าวคือ การกู้ยืมเงินกว่า ๕๐ บาทขึ้นไป ก็กับการนำสืบการใช้เงินในการกู้ยืมที่มีหลักฐานเป็นหนังสือ จะต้องมิหลักฐานเป็นหนังสือจึงจะฟ้องร้องบังคับคดีกันได้ หรือนำสืบการใช้เงินกันได้

แต่ถ้าหลักฐานแห่งการกู้ยืมปลอม ก็ถือเสมือนว่ามีได้มีการกู้ยืมเงินเช่นกัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๘๖/๒๕๐๗ วินิจฉัยว่า กู้เงินไป ๒๐๐๐ บาท และได้ลงลายมือไว้ในแบบพิมพ์สัญญาซึ่งยังไม่ได้กรอกข้อความ ต่อมาได้นำมากรอกข้อความว่า จำเลยกู้เงินไป ๕๕๐๐ บาท สัญญาจึงเป็นเอกสารปลอม โจทก์อ้างเป็นพยานหลักฐานมิได้ จึงเท่ากับว่าโจทก์ไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือที่จะฟ้อง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๖๕๓

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๐/๒๕๑๔ วินิจฉัยว่า โจทก์กรอกจำนวนเงินกู้ลงว่า ๒๐,๐๐๐ บาท เกินกว่าความจริงที่จำเลยรับว่ากู้ไป ๒,๐๐๐ บาท โดยลงลายมือในเอกสารไว้ให้โดยไม่ได้กรอกข้อความ ทั้งนี้เป็นเอกสารปลอม แม้จำเลยจะรับว่ากู้ไป ๒๐๐๐ บาท ศาลก็ยังบังคับให้จำเลยใช้เงินตามที่ได้รับไม่ได้

จากคำพิพากษาศาลฎีกาคดีนี้ เป็นเรื่องกู้ยืมโดยลงชื่อในสัญญาไว้แต่ไม่ได้กรอกข้อความเช่นนี้ ถ้ามีบุคคลอื่นกรอกจำนวนเงินถือว่าสัญญาเป็นสัญญาปลอม

แต่ถ้าในการทำสัญญาถูกผู้ลงจำนวนเงินและลงลายมือชื่อคนใดคนหนึ่งให้ถูกจำนวนเงินให้มากขึ้นเช่นนี้ ผู้ถูกก็ยังควรรับผิดชอบเงินคืนเท่าที่ถูกต้องไปจริงเท่านั้น

นอกจากที่กล่าวมาแล้วยังมีสัญญาจะซื้อขาย คำนันในการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ เรือกำปั่นหรือเรือที่มีระวางตั้งแต่หกตันขึ้นไป เรือกลไฟหรือเรือยนต์มีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป แพและสัตว์พาหนะควาย หากมีหลักฐานเป็นหนังสือยอมฟ้องร้องบังคับกันได้ เป็นต้น

๒.๒ กฎหมายบัญญัติให้ทำเป็นหนังสือ เป็นแบบชนิดหนึ่งซึ่งเคร่งครัดกว่าหลักฐานเป็นหนังสือในการทำนิติสัมพันธ์กัน ต้องทำตามแบบที่กฎหมายกำหนดเอาไว้ต้องมีรายการต่าง ๆ มีลักษณะเป็นแบบพิเศษ เช่น ตัวเงิน

ตัวแลกเงิน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕๐๕ บัญญัติไว้ว่า "อันตัวแลกเงินนั้น ต้องมีรายการดังต่อไปนี้ คือ

- (๑) คำบอกชื่อว่า เป็นตัวแลกเงิน
- (๒) คำสั่งอันปราศจากเงื่อนไขให้จ่ายเงินเป็นจำนวนแน่นอน
- (๓) ชื่อ หรือยี่ห้อผู้จ่าย
- (๔) วันถึงกำหนดใช้เงิน
- (๕) สถานที่ใช้เงิน
- (๖) ชื่อหรือยี่ห้อผู้รับเงินหรือคำแจกแจงว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ
- (๗) วันและสถานที่ออกตัวเงิน
- (๘) รายนามชื่อผู้สั่งจ่าย"

ตัวแลกเงินต้องมีรายการดังกล่าวไว้ ๘ ประการ ถ้าตราสารดังกล่าวขาดตกบกพร่องไปจากที่ระบุบังคับไว้ ย่อมไม่สมบูรณ์เป็นตัวแลกเงิน เว้นแต่ในกรณีดังกล่าวต่อไปนี้ คือ

ตัวแลกเงินซึ่งไม่ระบุเวลาใช้เงิน ท่านให้ถือว่าพึงใช้เงินเมื่อใดเห็น

ถ้าสถานที่ใช้เงิน มีใ้แปลงไว้ในตัวแลกเงิน ท่านให้ถือเอาภูมิลำเนา
ของผู้จ่ายเป็นสถานที่ใช้เงิน

ถ้าตัวแลกเงินไม่แสดงให้เห็นปรากฏสถานที่ออกตัว ท่านให้ถือว่าตัวเงินนั้นได้ออก
ณ ภูมิลำเนาของผู้ส่งจ่าย

ถ้ามิได้ลงวันออกตัว ท่านว่าผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายคนหนึ่งคนใดทำการโดย
สุจริตจะจกวันตามที่ถูกต้องแท้จริงลงก็ได้ (มาตรา ๕๑๐)

ดังนั้นเมื่อพิจารณา มาตรา ๕๐๕ ประกอบกับมาตรา ๕๑๐ แล้ว ตัวแลกเงินจะ
ขาด คำบอกชื่อว่า เป็นตัวแลกเงิน คำสั่งอันปราศจากเงื่อนไขให้จ่ายเงินเป็นจำนวน
แน่นอน ชื่อผู้จ่าย และลายมือชื่อผู้ส่งจ่าย ย่อมไม่เป็นตัวแลกเงิน เพราะไม่ทำ
ตามแบบที่กฎหมายกำหนด การฟ้องร้องคดีเกี่ยวกับตัวเงินนั้น ถ้ามีรายการไม่ครบก็จะ
ฟ้องโดยกล่าวอ้างว่า เป็นตัวแลกเงินไม่ได้ แต่อาจเข้าลักษณะหลักฐาน เป็นหนังสือในการ
ฎีกาได้

นอกจากนี้ยังมีตัวสัญญาใช้เงิน และเช็คที่ต้องทำตามแบบของกฎหมายเช่นเดียวกับ
กับตัวแลกเงิน (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕๔๓ และ มาตรา ๕๔๕)

๒.๓ กฎหมายบัญญัติให้ทำเป็นหนังสือ และจะต้องจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่
ด้วย ส่วนมากการกอนิติสัมพันธ์ที่จะต้องปฏิบัติตามแบบนี้ มักจะเกี่ยวกับประชาชนส่วนรวม
เพื่อให้ประชาชนทั่ว ๆ ไปสามารถสอบถามหรือขอกู้ได้จากพนักงานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง
โดยพนักงานเจ้าหน้าที่จะเก็บสำเนาหรือค้นเรื่องเอาไว้แล้วแต่กรณี เช่น

ก. สัญญาเกี่ยวกับสิทธิในอสังหาริมทรัพย์ ประมวลกฎหมายแพ่งและ
พาณิชย์ มาตรา ๕๕๖ ใ้บัญญัติว่า "การซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ ถ้ามิได้ทำเป็นหนังสือ
และจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ไซ้ ท่านว่าเป็นโมฆะ..."

ตามมาตรา ๕๕ นี้ การซื้อหรือขายอสังหาริมทรัพย์อันใดแก่ทรัพย์สินที่เคลื่อนที่ไม่ได้ เช่น ที่ดิน และทรัพย์สินที่ติดอยู่กับที่ดินหรือประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดิน เป็นต้น ถ้าการซื้อขายมิได้ทำเป็นหนังสือ (ตามที่กล่าวมาแล้วในข้อ ๒.๒ ของบทนี้) และจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ การซื้อขายนั้นก็ถือเสมือนว่าไม่มีผลแต่อย่างใด คือตกเป็นโมฆะ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๓๓๐/๒๕๑๖ วินิจฉัยว่า เรือนชั้นเดียวทรงปั้นหย่า สภาพของ เรือน เป็นอสังหาริมทรัพย์ การซื้อขายต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่จึงจะสมบูรณ์ฉะนั้นย่อมตกเป็นโมฆะ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕๕

ข. สัญญาเกี่ยวกับการซื้อขายเรือกำปั่น เรือ เรือกลไฟหรือเรือยนต์แพและสัตว์พาหนะ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๕๕ ได้บัญญัติว่า "การซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ ถ้ามิได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ไซ้ ท่านว่าเป็นโมฆะ วิธีนี้ให้ใช้ถึงการซื้อขายเรือกำปั่น หรือเรือมีระวางตั้งแต่หกตันขึ้นไป เรือกลไฟ หรือเรือยนต์มีระวางตั้งแต่หกตันขึ้นไป ทั้งซื้อขายแพและสัตว์พาหนะด้วย..."

การซื้อขายอสังหาริมทรัพย์นั้นได้กล่าวมาแล้ว ต่อไปจะขอกล่าวถึงเรือ แพ และสัตว์พาหนะ ที่การซื้อขายหากไม่ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ การซื้อขายนั้นตกเป็นโมฆะ จะฟ้องร้องบังคับให้ปฏิบัติตามสัญญาซื้อขายกันไม่ได้

- เรือกำปั่นหรือเรือที่มีระวางตั้งแต่หกตันขึ้นไป
- เรือยนต์หรือเรือกลไฟที่มีระวางตั้งแต่หกตันขึ้นไป
- แพ (เรือนแพ)
- สัตว์พาหนะ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๙๔๖/๒๕๑๖ วินิจฉัยว่า ซื้อขายโคไม่จดทะเบียนเป็นโมฆะ โคที่ส่งมอบไปยัง เป็นของผู้ขายตามเดิม ผู้ขายเรียกราคาโคโดยอาศัยสัญญาไม่ได้ ราคาโคที่แท้จริงอาจต่างกับราคาตามสัญญาซื้อขาย ผู้ขายขอที่จะไปดำเนินคดีเรียกราคาให้ถูกต้อง

นอกจากนี้ยังมีการให้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕๒๕ การเช่าอสังหาริมทรัพย์เกินกว่า ๓ ปีขึ้นไป ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕๓๘ .. สัญญาจำนองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๗๑๔ ฯลฯ ที่ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียน

.. ในที่นี้ขอกล่าวถึงการครอบครองไว้ด้วย เพราะอาจจะเกิดปัญหาในเรื่องหลักฐานการแสดงสิทธิครอบครอง การครอบครองมิใช่แบบอย่างใดอย่างหนึ่งที่กล่าวมาแล้ว แต่การครอบครองมีผลในการฟ้องร้องคดีได้ โดยเฉพาะในบางกรณีการครอบครองมีสิทธิดีกว่าหลักฐานทางทะเบียนเสียอีก ทำให้ผู้มีการครอบครองมีสิทธิฟ้องร้องผู้โต้แย้งการครอบครองได้ การครอบครองที่พูดถึงในกรณีนี้ก็ได้แก่การครอบครองอสังหาริมทรัพย์แบ่งพิจารณา ดังนี้

ก. การครอบครองอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่นได้โดยความสงบและเปิดเผยด้วยเจตนาเป็นเจ้าของติดต่อกันเป็นเวลาสิบปีบุคคลนั้นได้กรรมสิทธิ เป็นการครอบครองปรักษัย ผู้ครอบครองครบ ๑๐ ปี ก็ได้กรรมสิทธิในอสังหาริมทรัพย์นั้นสามารถฟ้องผู้ที่มารบกวนการครอบครองได้

ข. การครอบครองในที่ดินที่ไม่มีหลักฐานแสดงกรรมสิทธิ ได้แก่พวกที่ดินมือเปล่าทั้งหลายอันมี น.ศ.๓ ศ.ค.๑ และที่ดินที่ไม่มีเอกสารใด ๆ ที่ดินประเภทนี้ถือการครอบครองเป็นใหญ่ถึงแม้ทางทะเบียนจะมีผู้อื่นเป็นเจ้าของอยู่ก็ตาม แต่ก็ไม่มีสิทธิดีกว่าผู้ครอบครองจริง ๆ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๒๓๓/๒๕๑๖ วินิจฉัยว่า ที่นาพิพาทเป็นที่มือเปล่า การที่โจทก์แจ้งการครอบครองได้รับ ศ.ค.๑ และหนังสือรับรองการทำประโยชน์ น.ศ.๓ โดยโจทก์ไม่ได้เข้าไปเกี่ยวข้องในพิพาทแต่ประการใดนั้น จะนำมาไต่ยืนยันจำเลยผู้มีสิทธิครอบครองที่พิพาทอันแท้จริงหาได้ไม่

ดังนั้นผู้มีสิทธิครอบครองที่แท้จริงย่อมมีอำนาจฟ้องร้องผู้แย้งการครอบครองได้แก่ผู้ที่มีชื่อทางหนังสือ ศ.ค.๑ หรือ น.ศ.๓ ที่ไม่มีสิทธิครอบครอง เพราะมิได้เข้ายึดถือที่ดิน

โดยเจตนา เพื่อคนนั้นหาอาจฟ้องร้องใด ๆ เกี่ยวกับที่ดินได้ไม่ คั้งนั้นถ้าเข้าเป็นกฏูกศาล
พิพากษายกฟ้อง ไปเนื่องจากไม่มีอำนาจฟ้อง

นอกจากนั้นยังมีบางกรณีนอกเหนือจากแบบที่กล่าวมา ได้แก่ในกรณีที่ต้องจดทะเบียน
เพียงอย่าง เดียวไม่ต้องทำตามแบบใดแก่ การจดทะเบียนสมรส การจดทะเบียนรับเด็ก
เป็นบุตรบุญธรรม เป็นต้น กรณีเช่นนี้ถ้ามิได้จดทะเบียนการกระทำนั้น ๆ ก็จะไม่มีความ
กฎหมายแต่อย่างใดเช่นเดียวกัน

๓. กรณีต้องปฏิบัติตามขั้นตอนของกฎหมายที่มีลักษณะ เฉพาะ เสียก่อน

ในหัวข้อนี้ก็เป็นประเภทที่เกิดการโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่แล้วหรือกรณีมีความจำเป็น
ต้องใช้สิทธิทางศาลแล้ว แต่กฎหมายสารบัญญัติที่บัญญัติรองรับสิทธิหน้าที่ หรือบัญญัติถึงกรณี
จำเป็นต้องใช้สิทธิทางศาล ยังต้องปฏิบัติตามขั้นตอนบางขั้นของกฎหมายเสียก่อน แยก
พิจารณาออกเป็น

๓.๑ ต้องอุทธรณ์หรือร้องเรียนต่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารชั้นสูงก่อน เช่น

๓.๑.๑ ความประมวลรัษฎากร ผู้มีรายได้พึงประเมินทุกคนที่มีรายได้จากการ
ประกอบอาชีพในปภษาในประเทศไทย และรายได้นั้นอยู่ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ความประมวล
รัษฎากร มาตรา ๕๐ เมื่อผู้มีหน้าที่เสียภาษีอากรได้รับแจ้งการประเมินภาษีจากเจ้าพนักงาน
ประเมินภาษี ถ้าไม่พอใจการประเมินภาษีของเจ้าพนักงานประเมินภาษี จะด้วยเหตุใด
ก็ตาม เช่น อาจเห็นว่า เจ้าพนักงานประเมินภาษีประเมินภาษีไม่ถูกต้อง มีข้อบกพร่อง
คำนวณเลขผิด หรือภาษีที่ควรเสียไม่น่าจะมากมายเหมือนที่เจ้าพนักงานประเมินภาษีประเมิน
เช่นนี้ ผู้ที่มีหน้าที่เสียภาษีจะนำเหตุเหล่านี้มาฟ้องร้องคดียังศาลยุติธรรมเลยไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๐๑๓/๒๕๐๘ วิวินิจฉัยว่า เมื่อทางหุ้นส่วนสามัญมีหน้าที่ต้อง
เสียภาษีการค่าจำเลยก็มีอำนาจใช้สิทธิประเมินเรียกเก็บตามประมวลรัษฎากรได้ โจทก์
จะอ้างว่า เรียกคืนฐานลามิควรได้ไม่ได้ เพราะการเรียกเก็บของจำเลยมีมูลที่จะอ้างได้

ตามกฎหมายเมื่อโจทก์เห็นว่าไม่มีหน้าที่ต้องเสียหรือประเมินเรียกไม่ถูกต้องประการใดก็ชอบที่จะใช้สิทธิอุทธรณ์การประเมินเรียกเก็บนั้นตามบทบัญญัติในประมวลรัษฎากรเสียก่อน แต่โจทก์มิได้อุทธรณ์โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้อง

การอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์ จะกระทำได้ภายในกำหนดระยะเวลา ยกเว้นในกรณี ๒

ก. ผู้ต้องเสียภาษีอากรไม่ปฏิบัติตามหมายหรือคำสั่งของเจ้าพนักงานประเมินที่เรียกมาตรวจสอบสวน หรือไม่ยอมตอบคำถามเมื่อซักถามโดยไม่มีเหตุอันสมควร เมื่อเจ้าพนักงานทำการประเมินตามที่รู้เห็นว่าถูกต้อง (ตามประมวลรัษฎากร มาตรา ๒๑ และมาตรา ๒๕) จะอุทธรณ์การประเมินต่อคณะกรรมการอุทธรณ์ไม่ได้

ข. เมื่อมีการอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการอุทธรณ์แล้ว ถ้ามีการออกหมายเรียกผู้อุทธรณ์ หรือมีคำสั่งให้ปฏิบัติเพื่อการวินิจฉัยอุทธรณ์ แต่ผู้อุทธรณ์ไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกหรือคำสั่ง หรือไม่ยอมตอบคำถามเมื่อซักถามโดยไม่มีเหตุอันสมควร จะอุทธรณ์คำวินิจฉัยของคณะกรรมการอุทธรณ์ต่อศาลไม่ได้ (ประมวลรัษฎากร มาตรา ๓๒ และมาตรา ๓๓)

ขั้นตอนของการอุทธรณ์ ดำเนินเป็นขั้น ๆ ไปดังนี้

(๑) การอุทธรณ์การประเมินของเจ้าพนักงานฯ ต้องอุทธรณ์ภายในกำหนด ๓๐ วัน ต่อคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์ ซึ่งประกอบด้วย

- อธิบดีกรมสรรพากรหรือผู้แทน... ผู้แทนกรมอัยการและผู้แทนกรมการปกครอง ถ้าเจ้าพนักงานประเมินผู้ทำการประเมินมีสำนักงานอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร
- ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือผู้แทน... สรรพากร เขตหรือผู้แทน และอัยการจังหวัดหรือผู้แทน ถ้าเจ้าพนักงานผู้ทำการประเมินมีสำนักงานอยู่ในเขตจังหวัดอื่น

^๒ วิทย์ ตันตยกุล, กฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, ๒๕๑๕), หน้า ๘๘.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๓๒๖/๒๕๑๒ วินิจฉัยว่า โจทก์ฟ้องว่าสรรพากรจังหวัด ประเมินให้โจทก์เสียภาษีการค้าโดยไม่ชอบ โจทก์อุทธรณ์ต่อคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์ คณะกรรมการวินิจฉัยว่า การประเมินถูกต้องแล้ว โจทก์จึงฟ้องขอให้ศาลพิพากษาว่า โจทก์ไม่มี หน้าที่เสียภาษีตามประเมิน จำเลยต่อสู้ว่า โจทก์ยื่นอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์ เกินกำหนด ๓๐ วัน นับแต่วันได้รับแจ้งการประเมิน ชักตอบประมวลรัษฎากร มาตรา ๓๐ โจทก์ไม่มีสิทธิอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์ เมื่อไม่มีสิทธิอุทธรณ์ก็ไม่มีอำนาจฟ้อง แม้จะโต้ความว่าคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์สั่งให้อุทธรณ์ของโจทก์ว่าการประเมินของ เจ้าหน้าที่ถูกต้องแล้ว แต่อาจขอเท็จจริงปรากฏว่าอุทธรณ์ของโจทก์ขาดอายุที่จะอุทธรณ์ได้ แล้ว การสั่งตั้งนี้ก็ทำให้ผลทำให้อุทธรณ์นั้นถูกต้องขึ้นใหม่ เท่ากับยังไม่มีอุทธรณ์โดยชอบด้วย กฎหมาย สิทธิของโจทก์ที่จะนำคดีมาสู่ศาลย่อมไม่มี

(๒) เมื่อได้รับคำวินิจฉัยอุทธรณ์ของคณะกรรมการอุทธรณ์แล้ว หากจะอุทธรณ์ ต่อไปต้องอุทธรณ์ต่อศาลภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันได้รับแจ้งคำวินิจฉัยอุทธรณ์ ตามมาตรา ๓๐ แห่งประมวลรัษฎากร

เมื่อได้รับคำวินิจฉัยอุทธรณ์ตอบมาแล้วผู้มีหน้าที่ต้อง เสียภาษีหรือผู้อุทธรณ์เห็นด้วยกับ คำวินิจฉัยอุทธรณ์ก็ปฏิบัติตาม แต่ถ้าไม่เห็นด้วยก็อุทธรณ์ต่อไปยังศาลภายใน ๓๐ วัน นับแต่ วันได้รับแจ้งคำวินิจฉัยอุทธรณ์ ถ้าไม่อุทธรณ์ต่อไปภายในกำหนด ก็หมด สิทธิที่จะนำคดีมาฟ้อง ร้องยังศาลต่อไป

๓.๑.๒ พระราชบัญญัติจดทะเบียนการค้า

กรณีที่น่าจะ เป็น เครื่องหมายการค้าสิ่งไม่รับจดทะเบียน เครื่องหมายการค้า ผู้ขอจดทะเบียนการค้ายังไม่สิทธินำคดีขึ้นฟ้อง ต่อศาลจนกว่าจะได้อุทธรณ์คำสั่ง ต่อคณะกรรมการ เครื่องหมายการค้าเสียก่อน ต่อเมื่อได้รับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ เครื่องหมายการค้า แล้ว ไม่พอใจก็มีสิทธินำคดีขึ้นฟ้อง ร้อง ต่อศาลได้ภายในกำหนดระยะเวลาที่พระราชบัญญัติ เครื่อง หมายการค้ากำหนดให้นำคดีสู่ศาล

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๙๕/๒๕๐๘ วินิจฉัยว่า เมื่อนายทะ เป็นเครื่องหมายการค้า สิ่งไม่รับจดทะเบียน เป็นเครื่องหมายการค้า เพราะเหตุว่า เครื่องหมายการค้า นั้นคล้ายกับเครื่องหมายซึ่งผู้อื่นได้จดทะเบียนไว้แล้วจนเห็นได้ว่าเป็นการลวงสาธารณชน เป็นกรใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. ๒๔๙๔ มาตรา ๑๖ ดังนั้น ถ้าผู้จดทะเบียนไม่พอใจคำสั่งของอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าภายใน ๕๐ วัน จะมาฟ้อง นายทะ เป็นเครื่องหมายการค้าต่อศาลไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๓๕/๒๕๑๖ วินิจฉัยว่า นายทะ เป็นเครื่องหมายการค้า วินิจฉัยยกคำร้องที่โจทก์คัดค้านการขอจดทะเบียน เป็นเครื่องหมายการค้าของจำเลย - โจทก์มิได้อุทธรณ์ต่อคณะกรรมการเครื่องหมายการค้า หรือนำคดีไปสู่ศาลภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำวินิจฉัยของนายทะ เป็น นายทะ เป็นจึงได้รับจดทะเบียน เครื่องหมายนั้นให้แก่จำเลย ทั้งนี้ถือว่าจำเลยเป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้ามีสิทธิแต่ผู้เดียว เพื่อใช้เครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียนไว้ โจทก์จะอ้างว่าจำเลยใช้เครื่องหมายการค้าเหมือนคล้ายเลียนแบบเครื่องหมายการค้าของโจทก์ด้วยประการใด ๆ อีกหาได้ไม่ และโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้องขอให้เพิกถอนทะเบียนเครื่องหมายการค้าของจำเลย หรือบังคับให้จำเลยเลิกใช้เครื่องหมายการค้า นั้น

๓.๑.๓ พระราชบัญญัติล้มละลาย ได้บัญญัติไว้ในกรณีที่ถูกศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์ในคดีล้มละลาย ผู้มีส่วนได้เสียในการยึดทรัพย์สินของจำเลยต้องคัดค้านต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ เสียก่อนจะนำคดีขึ้นฟ้องร้อง ต่อศาลเลยไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๓๘/๒๔๘๗ วินิจฉัยว่า ในคดีล้มละลาย เมื่อผู้ใดจะคัดค้านในกรณีที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ยึดทรัพย์ก็ต้องยื่นคำคัดค้านต่อพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ เพื่อให้มีคำสั่ง เสียชั้นหนึ่งก่อน จึงจะมีสิทธิยื่นคำร้อง ต่อศาลได้

นอกจากนั้น พระราชบัญญัติล้มละลาย มาตรา ๓๕ ก็ได้บัญญัติให้ผ่านทางเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก่อนจึงจะฟ้องศาลได้

๓.๑.๔ พระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้างอาคาร

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๐๖/๒๕๐๘ วินิจฉัยว่า การที่เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้างอาคารได้แจ้งให้โจทก์เลิกใช้และรื้อถอนอาคาร เพราะอยู่ในสภาพไม่มั่นคงแข็งแรงหรือไม่ปลอดภัยซึ่งน่าจะเป็นอันตรายแก่ร่างกาย ชีวิต หรือทรัพย์สิน และโจทก์ได้อุทธรณ์คำสั่งต่อคณะกรรมการวินิจฉัยอุทธรณ์ คณะกรรมการวินิจฉัยอุทธรณ์ได้มีมติให้ยกอุทธรณ์แล้วนั้น โจทก์จะมาฟ้องศาลขอให้เพิกถอนคำสั่งนั้น โดยอ้างแต่เพียงว่าอาคารของโจทก์ยังมั่นคงแข็งแรงมิได้ เพราะไม่ปรากฏว่าในการวินิจฉัยเช่นนี้ เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นและคณะกรรมการได้กระทำการนอกเหนือความในพระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้างอาคารอย่างใด ทั้งไม่ปรากฏว่าการวินิจฉัยของจำเลยหรือคณะกรรมการ เป็นการวินิจฉัยโดยไม่มีข้อเท็จจริงสนับสนุน และการวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยอุทธรณ์เป็นการวินิจฉัยตามอำนาจใน มาตรา ๑๒ ทวิ แห่งพระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้าง (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๐๔ มิใช่เป็นการใช้อำนาจศาลจึงไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร

นอกจากที่กล่าวมาแล้วนี้ ยังมีกฎหมายอีกเป็นจำนวนมากที่บัญญัติไว้ทำนองเดียวกันนี้ คือให้อุทธรณ์ต่อคณะกรรมการที่มีหน้าที่วินิจฉัยอุทธรณ์เสียก่อน ถ้าไม่พอใจการวินิจฉัยอุทธรณ์ของคณะกรรมการจึงจะนำคดีขึ้นสู่ศาลได้ภายในกำหนดระยะเวลา ที่กำหนดระยะเวลาไว้นี้ก็เพื่อจะได้ปฏิบัติตามขั้นตอนและต้องอุทธรณ์หรือฟ้องศาลภายในกำหนดระยะเวลา ถ้ากฎหมายไม่กำหนดระยะเวลาเอาไว้ก็ไม่สามารถทราบได้ว่าเมื่อไรจึงจะอุทธรณ์ หรือฟ้องศาล ทำให้งานของเจ้าพนักงานคั่งค้างมาก กฎหมายจึงต้องบัญญัติกำหนดระยะเวลาเอาไว้ด้วย ถ้าผู้อุทธรณ์ไม่นำคดีไปฟ้องศาลภายในกำหนดก็หมดสิทธิที่จะฟ้องศาลได้ ถ้าขึ้นนำคดีฟ้องร้องยังศาลก็ถูกยกฟ้องฐานไม่มีอำนาจฟ้อง ตัวอย่างกฎหมายอื่น ๆ ก็ได้แก่ พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พระราชบัญญัติการทำเหมืองแร่ พระราชบัญญัติโรงงาน พระราชบัญญัติรักษาความสะอาด พระราชบัญญัติควบคุมการทำงานของคนต่างด้าว พระราชบัญญัติจัดหางาน ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการคุ้มครองแรงงาน ฯลฯ

๓.๒ ต้องบอกกล่าวโดยวิธีหนึ่งวิธีใดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เสียก่อน ^๗

เนื่องจากบทบัญญัติของกฎหมายสารบัญญัติได้บัญญัติเอาไว้บางกรณีจะถือเป็นการโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ไม่ได้ จนกว่าจะไต่ปฏิบัติกรอย่างหนึ่งอย่างใดเสียก่อน เช่น แจ้งไปให้ลูกหนี้เลิกจ่ายทราบ หรือบอกกล่าวโดยวิธีหนึ่งวิธีใดเสียก่อน เช่น

๓.๒.๑ การเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ที่ไม่ได้กำหนดระยะเวลาเอาไว้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๐๔ ได้บัญญัติว่า "ถ้าหนี้ถึงกำหนดชำระแล้ว และภายหลังแต่นั้นเจ้าหนี้ได้ให้ค่าเตือนลูกหนี้แล้ว ลูกหนี้อยังไม่ชำระหนี้ไซ้ ลูกหนี้ได้ชื่อว่าผิดนัดเพราะ เขา เตือนแล้ว"

ถ้าได้กำหนด ระยะเวลาชำระหนี้ไว้ตามวันแห่งปฏิทิน และลูกหนี้นี้ได้ชำระหนี้ตามกำหนดไซ้ ท่านว่าลูกหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัดโดยมิพักต้อง เตือนเลย วิธีเดียวกันนี้ท่านให้ใช้บังคับแก่กรณีที่ต้องบอกกล่าวล่วงหน้าก่อนการชำระหนี้ ซึ่งได้กำหนดเวลาลงไว้อาจคำนวณนับได้โดยปฏิทินนับแต่วันที่ได้บอกกล่าว"

จากมาตรา ๒๐๔ วรรคท้าย ตอนท้ายได้บัญญัติถึงกรณีที่เจ้าหนี้ต้องบอกกล่าวล่วงหน้าแก่ลูกหนี้ ให้ลูกหนี้ชำระหนี้ภายในกำหนดระยะเวลาหนึ่ง อาจคำนวณได้โดยนับวันตามปฏิทินนับตั้งแต่วันที่บอกกล่าว เช่น นายเหลือขอให้นายเขียวยืมเงินไป ๕๐๐๐ บาท โดยมีได้กำหนดระยะเวลาชำระหนี้กันไว้แต่อย่างใด เพียงแต่มีข้อตกลงว่า ถ้า นายเหลือต้องการจะได้เงินคืนจะต้องบอกกล่าวล่วงหน้า ๑๐ วัน เช่นนี้ นายเหลืออยู่ ๆ จะมาฟ้องนายเขียวเฉยไม่ได้ นายเหลือจะต้องบอกกล่าวล่วงหน้าก่อน ๑๐ วัน เมื่อครบ ๑๐ วันแล้วนายเขียวไม่ชำระเงินก็ได้ถือว่าผิดนัด นายเหลือจึงจะฟ้องนายเขียวได้

^๗ ประพนธ์ ศาคะมากร, สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, (พิมพ์ครั้งที่ ๒; กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, ๒๕๑๗), หน้า ๑๔.

๓.๒.๒ การบังคับจำนอง (Enforcement of the mortgage) ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๗๒๘ ได้บัญญัติว่า "เมื่อจะบังคับจำนองนั้น ผู้รับจำนองต้องมีจดหมายบอกกล่าวไปยังลูกหนี้ก่อนว่าให้ชำระหนี้ภายในเวลาอันสมควรซึ่งกำหนดไว้ในคำบอกกล่าวนั้น ถ้าและลูกหนี้ละเลยเสียไม่ปฏิบัติตามคำบอกกล่าว ผู้รับจำนองจะฟ้องคดีต่อศาลเพื่อให้พิพากษาสั่งให้ยึดทรัพย์สินซึ่งจำนองและให้ขายทอดตลาดก็ได้"

จากบทบัญญัตินี้เห็นได้ว่าผู้รับจำนอง เมื่อให้จำนองถึงกำหนดชำระแล้วจะฟ้องบังคับจำนอง เลยกหนี้ไม่ได้ ต้องบอกกล่าวเป็นจดหมายไปยังลูกหนี้ให้มาชำระหนี้ภายในระยะเวลาพอสมควรเลย จะกำหนดระยะเวลาสั้นไม่ได้ ถ้าผู้รับจำนองฟ้องบังคับจำนองเลย ก็จะถูกศาลพิพากษายกฟ้อง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๗๓๒/๒๕๐๐ วินิจฉัยว่า การเอาที่ดินที่จำนองหลุดก็เป็น การบังคับจำนองวิธีหนึ่ง จึงต้องบอกกล่าวบังคับจำนองตามมาตรา ๗๒๘ ตอนต้นเสียก่อน

แต่อย่างไรก็ตาม ถ้ากรณีมิใช่เป็นการบังคับจำนองแล้วก็ไม่ต้องมีการบอกกล่าวก่อน เช่นผู้รับจำนอง ย่อมมีสิทธิที่จะไม่บังคับจำนอง แต่จะฟ้องบังคับอย่างไรก็ตาม เป็นกรณีที่ไม่ต้องมีการบอกกล่าวก่อนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๗๒๘ ตอนต้น เพราะมิใช่กรณีที่จะบังคับจำนอง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๗/๒๕๐๖ วินิจฉัยว่า เจ้าหนี้มีจำนองนั้นอาจบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินทั่วไปของลูกหนี้ตามมาตรา ๒๑๔ โดยไม่บังคับจำนองก็ได้ การจำนองมิได้ผูกพันว่าเจ้าหนี้จะต้องบังคับจำนองแต่ทางเดียว และกรณีที่เจ้าหนี้จำนองเลือกบังคับชำระหนี้อย่างสามัญนั้น เจ้าหนี้ก็ไม่ต้องบอกกล่าวก่อนตาม มาตรา ๗๒๘ และยอมบังคับชำระหนี้ได้เต็มจำนวนหนี้ แม้ทรัพย์สินที่จำนองจะราคาไม่คุ้มหนี้ก็ตาม กรณีไม่อยู่ในบังคับมาตรา ๗๓๓ เพราะมิใช่บังคับจำนอง

อย่างไรก็ตาม การบังคับจำนองก็ต้องบอกกล่าวเป็นจดหมายไปยังลูกหนี้ก่อนเสมอ มิฉะนั้นถ้าฟ้องบังคับจำนอง ก็ถูกศาลยกฟ้อง แต่ก็ไม่ตัดสิทธิที่จะฟ้องใหม่หากมีการ

บอกกล่าวโดยชอบแล้ว

๓.๒.๓ การเลิกสัญญาเช่าโดยไม่มีกำหนดเวลา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕๖๖ มีบัญญัติว่า "ถ้ากำหนดเวลาเช่าไม่ปรากฏในเวลาที่ตกลงกัน หรือไม่พึงสันนิษฐานได้ไซ้ ท่านว่าผู้สัญญาเช่าจะบอกเลิกสัญญาเช่าในขณะที่ระยะเวลาอันเป็นกำหนดชำระค่าเช่าก็ไต่ทุกกระยะ แต่ต้องบอกกล่าวแก่อีกฝ่ายหนึ่งให้รู้ตัวก่อนชั่วกำหนดเวลาชำระค่าเช่าระยะหนึ่ง เป็นอย่างน้อย แต่ไม่จำเป็นต้องบอกกล่าวล่วงหน้ากว่าสอง เดือน"

จากบทบัญญัติมาตรานี้ เป็นกรณีสัญญาเช่าไม่ได้กำหนดระยะเวลาเช่าหรือระยะเวลาเช่า เขาข้อสันนิษฐานของกฎหมายให้ถือว่าผู้สัญญาเช่าเป็นอันได้ทำสัญญาใหม่ต่อไปไม่มีกำหนดเวลา ตามมาตรา ๕๖๐ ก็ตาม ถ้าจะมีการฟ้องร้องคดีผู้ให้เช่าจะต้องบอกเลิกตามบทบัญญัติที่กล่าวมาเสียก่อน จึงจะมีสิทธิฟ้องคดีได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๔๒๖-๑๔๒๗/๒๔๕๖ วินิจฉัยว่า สัญญาเช่าสวนไม้ได้ทำเป็นหนังสือ โจทก์ฟ้องว่า เขาไม่มีกำหนดเวลาขอให้ขับไล่ แต่ไม่ปรากฏว่าโจทก์ได้บอกเลิกการเช่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕๖๖ โจทก์ยังฟ้องไม่ได้

๔. ข้อตกลงห้ามฟ้องคดี เป็นการห้ามคดีขึ้นฟ้องศาลแต่เป็นกรณีที่ไม่มียุติบัตรบังคับ เกิดจากที่เกี่ยว อาจมีหนทางอื่น ๆ แทนได้ บางกรณีข้อห้ามฟ้องร้อง คดีก็ไม่มียุติบัตรบังคับทางกฎหมายเลยเพราะขัดต่อบทบัญญัติของกฎหมาย แยกพิจารณาออกเป็น

๔.๑ ข้อตกลงระหว่างคู่กรณีห้ามนำคดีขึ้นฟ้องร้อง ต่อศาล

บุคคลที่มีนิติสัมพันธ์ระหว่างกันและกันเป็นประจำ ข้อพิพาทก็ย่อมมีโอกาสที่จะเกิดมากขึ้นเป็นเงาตามตัว ดังนั้น เพื่อให้ไม่เป็นที่ยุ่งยากก็ได้ทำความตกลงห้ามนำคดีขึ้นฟ้องร้อง ต่อศาล และหาทางออกโดยวิธีอื่น ๆ ตามแต่จะสะดวก ซึ่งวิธีที่นิยมกันแยกพิจารณาได้ดังนี้

๔.๑.๑ สัญญาประนีประนอมยอมความ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕๕๐ ได้บัญญัติว่า "อันว่าประนีประนอมยอมความนั้น คือสัญญาซึ่งผู้เป็น

คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายระงับข้อพิพาทอันใดอันหนึ่ง ซึ่งมีอยู่หรือจะมีขึ้นนั้นให้เสร็จไปด้วย ต่างยอมถอนฟ้องให้แก่กัน"

จากบทบัญญัติดังกล่าวแยกพิจารณาได้ว่า สัญญาประนีประนอมยอมความ คือ สัญญาสองฝ่ายชนิดหนึ่ง โดยคู่สัญญาตกลงระงับข้อพิพาทอันใดอันหนึ่ง ซึ่ง

- มีอยู่แล้ว กรณีนี้ถือได้ว่าการโต้แย้ง สิทธิหรือหน้าที่กันแล้วตาม

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๕ ผู้ที่ถูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่มีสิทธิที่จะนำคดีขึ้นฟ้องร้องยังศาลได้

- ข้อพิพาทที่จะมีขึ้น กรณีนี้เป็นการคาดเหตุการณ์ข้างหน้าว่าจะมีข้อพิพาทขึ้นเพราะมีเหตุการณ์บางอย่างแสดงให้เห็นว่าจะมีการโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ขึ้น

ทั้งสองกรณีนี้ คู่กรณีสามารถระงับมันเสียก่อนนำคดีขึ้นฟ้องร้องยังศาลได้ โดยทางยอมถอนฟ้องให้แก่กัน สัญญาประนีประนอมยอมความนั้นจะสมบูรณ์ได้ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใด ลงลายมือชื่อฝ่ายที่ควรรับผิดชอบเป็นสำคัญหรือลายมือชื่อตัวแทนของฝ่ายที่ควรรับผิดชอบเป็นสำคัญ ถ้าไม่มีหลักฐานเช่นนั้นก็นำมาฟ้องร้องคดีกันเกี่ยวกับข้อตกลงนั้นไม่ได้ (มาตรา ๕๕๑)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๖๒๔/๒๕๑๖ วินิจฉัยว่า สัญญาประนีประนอมยอมความ คู่กรณีไม่จำเป็นต้องลงลายมือชื่อทั้งสองฝ่าย ถ้ามีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ควรรับผิดชอบหรือตัวแทนแล้วก็ยอมฟ้องร้องให้บังคับคดีได้

ผลของสัญญาประนีประนอมยอมความนั้นทำให้การเรียกร้องซึ่งแต่ละฝ่ายได้ยอมสละให้แก่กันนั้นระงับสิ้นไป จะนำมาฟ้องร้องอีกไม่ได้ และทำให้แต่ละฝ่ายได้สิทธิตามที่แสดงในสัญญานั้นว่าเป็นของตน ซึ่งถ้ามีการโต้แย้งสิทธิที่ได้มานี้ก็มีการฟ้องร้องศาลได้ (มาตรา ๕๕๒)

ป็นักนิติศาสตร์บางท่านเห็นว่า การระงับข้อพิพาททางอนุญาโตตุลาการ เป็นการประนีประนอมยอมความอย่างหนึ่ง ซึ่งจะได้อีกต่อไป

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๕๕-๗๖๐/๒๕๑๖ วินิจฉัยว่า โจทก์จำเลยกำลังพิพาท เรื่องสิทธิครอบครองที่ดินกันอยู่และได้ตกลงกันตั้งนายอำเภอบนอนุญาตตุลาการโดยลงชื่อโจทก์จำเลยไว้ด้วย เอกสารฉบับนี้จึงฟังได้ว่า เป็นการตกลงกันตั้งอนุญาตตุลาการ โดยชอบ

เอกสารมีข้อความว่า "คำสั่งนายอำเภอบริียบเทียบแล้ว คู่กรณีตกลงกันดังนี้ คือ บุคคลท่านขอซื้อที่ดินเฉพาะส่วนที่รูกำโดยทั้งสองฝ่ายตกลงให้ผู้ขอโอนมรดกไปได้ และ จะได้นับวันมาขึ้นเรื่องราวขอแบ่งขายกันต่อไป ลงชื่อนายอำเภอ" ข้อความดังกล่าวยัง ฟังไม่ได้ว่ามีคำชี้ขาดขอพิพาทของอนุญาตตุลาการ ส่วนข้อความตอนล่างที่มีการลงลายมือ ชื่อโจทก์จำเลยรับทราบคำสั่งนายอำเภอนั้นฟังได้ว่า เป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ เมื่อจำเลยไม่ปฏิบัติตามสัญญาที่ทำไว้กับโจทก์ดังกล่าว โจทก์ยอมฟ้องบังคับจำเลยตาม สัญญาได้

๔.๑.๒ การตั้งอนุญาตตุลาการนอกศาล กล่าวคือกรณีนี้คดียังไม่ไปสู่ศาล หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งยังไม่มีการฟ้องร้องกันนั่นเอง แต่ได้เกิดข้อพิพาทขึ้นมาแล้ว อาจเป็น การโต้แย้งสิทธิหรือโต้แย้งหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างก็ได้

การตั้งอนุญาตตุลาการในกรณีนี้ศาลมิได้เข้ามายุ่งเกี่ยวกับเลย ได้มีการเริ่มต้นโดยคู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้ตกลงกันตั้งบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือหลายคนขึ้นพิจารณาชี้ขาดข้อพิพาทที่เกิดขึ้นนั้นใคร เป็นฝ่ายผิดฝ่ายถูก และเมื่ออนุญาตตุลาการชี้ขาดอย่างไรแล้ว คู่กรณีต้องยอมรับผลนั้น อนุญาตตุลาการเช่นนี้จะทำได้เฉพาะคดีแพ่งเท่านั้น ทางคดีอาญาคู่กรณีจะตกลงตั้งอนุญาตตุลาการไม่ได้ ถึงแม้บทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕ จะบัญญัติให้นำบทบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่งไปใช้ได้ก็ตาม แต่ว่าการนำไปใช้นั้นมีเงื่อนไข หรือมีข้อจำกัดอยู่ว่าจะนำไปใช้เท่าที่พอจะใช้บังคับได้ โดยไม่ขัดกับบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาค้วย

ตามที่กล่าวมาแล้วในเรื่องสัญญาประนีประนอมยอมความ มีนักกฎหมายเห็นว่า การที่อนุญาโตตุลาการนอกศาลนั้น เป็นสัญญาประนีประนอมยอมความชนิดหนึ่ง เพราะ อนุญาโตตุลาการทำหน้าที่ระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น หรืออาจจะมิใช่เข้ามาในอนาคต เพื่อให้ สิ้นสุดลงตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการที่ตั้งขึ้น ดังนั้น จะต้องปฏิบัติตามหลักกฎหมาย ในเรื่องสัญญา เช่น เกี่ยวกับสัญญาประนีประนอมยอมความ .. เช่นต้องมีหลักฐาน เป็นหนังสือ ลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ หรือตัวแทนของฝ่ายนั้น เป็นสำคัญ ตามประมวลกฎหมาย กฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ มาตรา ๕๕๑ มิฉะนั้นคู่สัญญาที่ตั้งอนุญาโตตุลาการฝ่ายที่ต้องรับ ผิดตามคำชี้ขาดแล้วไม่ปฏิบัติตามคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ก็จะฟ้องบังคับไม่ได้

จำนวนผู้ที่จะเป็นอนุญาโตตุลาการแล้วแต่คู่สัญญาจะตกลงตั้งขึ้น และเมื่อตั้งขึ้น แล้วคู่สัญญาต้องปฏิบัติตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการเสียก่อน จะนำคดีมาฟ้องต่อศาล เลยไม่ได้ เพราะถือว่าข้อพิพาทเดิมระงับไปโดยต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน เช่นเกี่ยวกับ สัญญาประนีประนอมยอมความ แต่ถาคำตัดสินหรือชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการนั้นไม่ถูกต้อง หรือไม่ชอบด้วยเหตุผล ฉ้อฉลหรือทุจริต เป็นต้น ก็ไม่ตัดสิทธิคู่สัญญาอีกฝ่ายที่จะนำคดี ไปฟ้องศาลได้โดยไม่ต้องปฏิบัติตามคำชี้ขาดนั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๓๘/๒๕๓๓ วินิจฉัยว่า ตกลงกันตั้งกรรมการอำเภอเป็น อนุญาโตตุลาการชี้ขาดข้อพิพาท โดยให้ถือตามคำให้การของพยานคนหนึ่งเป็นเกณฑ์ แต่ พยานคนนั้นหาได้เบิกความเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายใดไม่ กรรมการอำเภอเห็นว่าด้อยค่าของ พยานคนนั้นเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายจำเลย ชี้ขาดให้จำเลยชนะ โจทก์มีอำนาจนำคดีมาฟ้อง ต่อศาลได้

๕ จำรูญ เนติศาสตร์, หลวง, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, (กรุงเทพฯ.. มหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์กฎหมายราชวิทยาลัย, ๒๕๑๘), หน้า ๔๑๘. และนิติการณประสม, พระ คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, (พิมพ์ครั้งที่ ๔ ; กรุงเทพฯมหานคร : โรงพิมพ์แสงทองการพิมพ์, ๒๕๑๕), หน้า ๒๗๒.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๘/๒๕๐๒ วินิจฉัยว่า ข้อสัญญาว่าคู่กรณีจะตั้ง อนุญาตโตตุลาการ เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นจากสัญญานั้น ถ้ามิได้บังคับว่าต้องตั้ง อนุญาตโตตุลาการ เสียก่อน จึงจะฟ้องได้ และจำเลยก็ไม่ได้เสนอให้ตั้ง อนุญาตโตตุลาการ เสียก่อน โจทก์ยอมฟ้อง คดีต่อศาล ได้โดยไม่ต้องตั้ง อนุญาตโตตุลาการก่อน

ข้อสังเกตจากคำพิพากษาศาลฎีกาคดีนี้ ศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่า ข้อสัญญาที่คู่สัญญา จะตั้ง อนุญาตโตตุลาการ เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นนั้น มิได้บังคับว่าต้อง ตั้ง อนุญาตโตตุลาการ ก่อน จึงจะฟ้องได้ โจทก์จึงฟ้องโดยไม่ต้องตั้ง อนุญาตโตตุลาการก่อน แต่ถ้านในข้อสัญญาระบุ ห้ามคู่สัญญาฝ่ายใดก็ตามที่ถูกละเมิดสิทธิหรือหน้าที่ฟ้องคดีต่อศาลจนกว่าจะ ได้ปฏิบัติตามคำชี้ขาดของ อนุญาตโตตุลาการแล้ว คู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดก็จะนำคดีมาฟ้อง ต่อศาลก่อนที่จะตั้ง อนุญาตโตตุลาการไม่ได้

ต่อมาได้มีคำพิพากษาของ ศาลฎีกาวินิจฉัยไว้ทำนองว่าคู่สัญญาจะตกลงกันตัดสิทธิ ไม่ให้นำคดีมาสู่ศาลไม่ได้ ถ้ามีการฝ่าฝืนเช่นนี้สัญญานั้นเป็นโมฆะ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๓๓๒/๒๕๐๓ วินิจฉัยว่า ข้อสัญญาว่าให้ตั้ง อนุญาตโตตุลาการ ภายใน ๑๒ เดือน มิฉะนั้นถือว่าละสิทธิ เรียกร้องนั้น เห็นว่า เมื่อมีเหตุเกิดขึ้นคู่กรณีย่อม มีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลได้ การตกลงตัดสิทธิไม่ให้นำคดีมาสู่ศาลยอม เป็นโมฆะ การตกลง เรื่อง อนุญาตโตตุลาการในคดีนี้จะมี ประการโดยยอมแล้วแต่ว่า เป็นการตัดสิทธิฟ้อง คดีหรือไม่ หากว่ามีทางที่หวังว่าคดีอาจ เสร็จไปได้โดยทาง อนุญาตโตตุลาการก็เป็นเพียง เหตุขอให้งด การพิจารณาคดีไว้ก่อนเท่านั้น ในคดีนี้จำเลยเองก็ได้ขอให้มีการตั้ง อนุญาตโตตุลาการ โจทก์จึงฟ้องคดีได้

คำพิพากษาศาลฎีกานี้วินิจฉัยไว้เป็นบรรทัดฐานที่ถือว่า การตั้ง อนุญาตโตตุลาการนั้น ถ้า เป็นเพียง เหตุขอให้งดการพิจารณาไว้ก่อนเท่านั้นจึงจะ สมบูรณ์ แต่ถ้าคู่กรณีตกลงกัน เด็ดขาด ถ้ามีข้อพิพาทเกิดขึ้นห้ามฟ้องร้องคดีเด็ดขาด จะทำได้เฉพาะ ตั้ง อนุญาตโตตุลาการ ชี้ขาด และต้องปฏิบัติตามคำชี้ขาดของ อนุญาตโตตุลาการ เท่านั้น เช่นนี้ ข้อตกลงเช่นนี้

เป็นโมฆะ คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่ไต่ตกลงในสัญญาที่สามารถนำคดีมาฟ้องร้องยังศาลได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๘๖/๒๕๑๘ ในชั้นศาลอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยเกี่ยวกับข้อสัญญาตั้งอนุญาโตตุลาการไว้ว่า "กรณีที่บุคคลใดจะนำคดีมาสู่ศาลโดยอ้างว่าตนถูกโต้แย้งสิทธินั้น บุคคลนั้นย่อมทำได้เสมอ อำนาจฟ้อง เป็นเรื่อง เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน คู่สัญญาจะตกลงกันยกเว้นหรือกำหนดข้อไขใด ๆ ที่กระทบกระเทือนถึงอำนาจนี้ย่อมทำไม่ได้ ทั้งนี้ถึงแม้จะมีข้อตกลงกันไว้ล่วงหน้าว่า หากมีกรณีโต้แย้ง เกี่ยวกับข้อสัญญานั้น ให้คู่สัญญาเสนอขอพิพาทให้อนุญาโตตุลาการตัดสินก็ตาม ข้อตกลงดังกล่าวมีผลในกฎหมายเพียงให้สิทธิคู่สัญญาที่จะ เลือกปฏิบัติเอาทางใดทางหนึ่งเท่านั้น และไม่เป็นการตัดสิทธิคู่สัญญาในอันที่จะนำข้อโต้แย้งนั้นมาฟ้องร้องยังศาลโดยตรง แต่ประการใดเลย เพราะฉะนั้น การที่โจทก์นำคดีมาฟ้อง ร้อง โดยยังมีได้เสนอให้มีอนุญาโตตุลาการตัดสินข้อโต้แย้ง เสียก่อนนั้น โจทก์ย่อมมีอำนาจทำได้โดยชอบ และต้องถือว่า เมื่อโจทก์นำคดีมาฟ้อง ศาลแล้วข้อตกลง เรื่องการ เสนอขอพิพาทให้อนุญาโตตุลาการตัดสินนั้น เป็นอันตกไปในตัว"

จะเห็นได้ว่าศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยเอาไว้ประกอภก้วยเหตุผลที่ดี โดยเฉพาะอำนาจฟ้อง เป็นเรื่อง เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนที่ศาลยกขึ้นวินิจฉัยได้ เพราะ การตั้งอนุญาโตตุลาการวินิจฉัยชี้ขาดคดีนั้นหลัก ประกันในเรื่อง ความยุติธรรม ความรู้ความสามารถ ที่จะได้จากอนุญาโตตุลาการนั้นจะ เทียบได้กับศาลหรืออาจมีผู้โต้แย้งว่าคู่สัญญาตกลงกันเอง ถ้าอย่างนั้นก็อย่าไปตกลง เอาไว้ทั้งหมด เรื่องเช่นนี้ก็จริงอยู่ แต่คนเราย่อมมีความผิดพลาดผิดหลงกันได้ และอาจประกอบเหตุผลอย่างอื่นเช่น กาชกรรมนิยม เวลา ค่าทนายที่แพง เหล่านี้ทำให้ประชาชนนิยมหันมาหาวิธีอื่น โดยการประนีประนอมยอมความกันมาก ทั้งนี้ถ้ามีการพิจารณาแก้ไขปรับปรุงการประนีประนอมยอมความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕๕๐-๕๕๒ เสียใหม่ ก็จะมีประโยชน์มากขึ้น เป็นที่น่าเสียดใจว่า ศาลฎีกามีได้วินิจฉัยคดีในประเด็นที่ศาลอุทธรณ์ไว้โดยตรง เพียงแต่วินิจฉัยว่า "...ส่วนที่จำเลยฎีกาว่า"

โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง เพราะคู่สัญญายังมีได้เสนอข้อพิพาทที่โต้แย้งกันให้อนุญาตศาลการชี้ขาดตามข้อตกลงในสัญญาข้อ ๑๓ เสียก่อน ศาลฎีกาพิเคราะห์แล้วเห็นว่า ตามสัญญาข้อ ๑๓ ที่กล่าวถึงการ เสนอข้อพิพาทที่โต้แย้งกันให้อนุญาตศาลการชี้ขาดนั้น หมายถึง เฉพาะกรณีที่มีข้อโต้แย้ง เกิดขึ้นในเรื่อง เกี่ยวกับข้อสัญญาซื้อขายสินค้ารายพิพาท อันคู่สัญญาจะตกลงประนีประนอมกันไม่ได้เท่านั้น จึงจะเสนอให้อนุญาตศาลการชี้ขาดกรณีไม่ปรากฏว่าโจทก์จำเลยมีข้อโต้แย้งตกลงกันไม่ได้เกี่ยวกับข้อสัญญา แต่เป็นเรื่องจำเลยไม่ปฏิบัติตามสัญญาเลยที่เกี่ยวอีกนัยหนึ่ง จำเลยเป็นฝ่ายสัญญาไม่ส่งสินค้าตามสัญญา ถึงวินิจัยไว้แล้ว จึงไม่ใช่กรณีที่จะต้องบังคับตามสัญญาข้อ ๑๓ ทั้งจำเลยฎีกา โจทก์มีอำนาจนำคดีมาฟ้องศาลได้พิพากษายืน

กรณีตั้ง อนุญาตศาลการนอกศาลนี้ นำมากล่าวไว้ด้วย เพราะมีปัญหาว่าสิ่ง เกิดความที่ใดกล่าวมาแล้วในเรื่อง ข้อตกลงห้ามฟ้อง ส่วนอนุญาตศาลการในศาลจะไม่กล่าวถึง เพราะเป็นการนำคดีขึ้นสู่ศาลไปแล้ว จะกล่าวเฉพาะ เรื่องที่คดียังไม่ขึ้นสู่ศาลเท่านั้น การตั้ง อนุญาตศาลการนอกศาลนี้จะไม่ไปยุ่ง เกี่ยวกับศาลและจะใช้อำนาจดำเนินกระบวนการพิจารณาทางศาลไม่ได้ หลักในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีก็ยังคง เป็นไปตามเสียงข้างมากนั้นเอง และ เมื่อชี้ขาดไปแล้วไม่มีการปฏิบัติตามคำชี้ขาด คู่กรณีอีกฝ่ายก็ต้องนำคดีขึ้นสู่ศาลฟ้องร้องกัน ตามคำชี้ขาดของอนุญาตศาลการต่อศาลที่มีเขตอำนาจ ในบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วย เขตอำนาจศาล

ศาล เมื่อคดีมาสู่ศาลโดยคู่ความยื่นคำร้อง ขอเข้ามาให้ศาลบังคับคู่กรณีอีกฝ่ายให้ปฏิบัติตามคำชี้ขาดของอนุญาตศาลการนอกศาลที่ได้วินิจฉัยชี้ขาด .. ศาลจะพิจารณาดังนี้

- (๑) จากการตรวจพยานหลักฐานและก่าวินิจฉัยชี้ขาดของอนุญาตศาลการแล้ว เห็นว่าถูกต้อง หรือชอบด้วยกฎหมาย ศาลก็จะพิพากษาไปตามคำชี้ขาดของ อนุญาตศาลการ
- (๒) แต่ถ้าเห็นว่าคำวินิจฉัยชี้ขาดและพยานหลักฐานแล้วคู่กรณีอีกฝ่ายไม่ ควรต้องปฏิบัติตาม เห็นสมควรต้องแก้ไขเพราะ เหตุที่ขัดต่อกฎหมาย หรือปราศจากความ ยุติธรรม เหล่านี้เป็นต้น ศาลก็จะสั่งให้ไปแก้ไขเสียใหม่ให้ถูกต้องในเวลาอันสมควร

เสร็จแล้วจึงนำมา เสนอใหม่และพิพากษาไปตามนั้น

สรุปการตั้งอนุญาโตตุลาการนอกศาลนั้น เมื่อคำวินิจฉัยถูกต้อง และมีการปฏิบัติตามไปแล้วขอพิพาทหรือการโต้แย้งทั้งหลายก็สิ้นสุดลงจะนำมาฟ้องร้องคดียังศาลอีกไม่ได้ หรือกรณีคู่กรณีใดตกลงกันล่วงหน้าหรือภายหลัง เกิดข้อพิพาทแล้วให้ตั้งอนุญาโตตุลาการเสียก่อน ต่อเมื่อเห็นว่าคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการไม่ถูกต้อง จึงจะนำไปฟ้องร้องคดี เช่นนี้ คู่กรณีจะนำมาฟ้องเลยไม่ได้ ต้องตั้งอนุญาโตตุลาการชี้ขาดเสียก่อนและเมื่อคำชี้ขาดนั้น เห็นว่า ไม่ถูกต้องจึงจะนำมาฟ้องร้องยังศาลได้ แต่หากคู่กรณีตกลงกันไม่ว่าจะก่อนหรือหลังมีข้อพิพาทแล้วห้ามฟ้องร้องยังศาลโดยเด็ดขาด ให้ตั้งอนุญาโตตุลาการวินิจฉัยเท่านั้น เช่นนี้ เป็นการตัดสิทธิห้ามฟ้องร้อง ถือว่าขอสัญญาตั้งกล่าวเป็นโมฆะ คู่กรณีจึงนำคดีมาฟ้องร้อง ศาลได้โดยไม่ต้องตั้งอนุญาโตตุลาการได้

๔.๒ มีบทบัญญัติของกฎหมายห้ามฟ้อง

๔.๒.๑ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บางมาตราที่บัญญัติโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่แล้วมีสิทธินำคดีไปฟ้องร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้ แต่ต้องฟ้องทั้งหมดจะฟ้องเพียงบางส่วนไม่ได้ เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๐๕ บัญญัติว่า "ทรัพย์สินแบ่งไม่ได้ คือทรัพย์สินอันจะแยกออกจากกันไม่ได้ นอกจากเปลี่ยนภาวะแห่งทรัพย์สิน กับทั้งทรัพย์สินซึ่งตามกฎหมายท่านถือว่าแบ่งไม่ได้"

ดังนั้นถ้ามีการโต้แย้ง เกี่ยวกับทรัพย์สินแบ่งไม่ได้ ผู้ที่จะฟ้องร้องคดียังศาลจะต้องพิจารณาถึงคำว่าคำขอทักฟ้องนั้นขอให้แบ่งแยกทรัพย์สินอันแบ่งไม่ได้หรือไม่ เพราะถ้าขอในสิ่งที่ศาลทำไม่ได้ก็ไม่เป็นประโยชน์อะไร กลับจะถูกศาลพิพากษายกฟ้อง เพราะเหตุบังคับตามคำขอไม่ได้

ทรัพย์สินแบ่งไม่ได้ แบ่งออกเป็น ๒ ประการ คือ

ก. ทรัพย์สินแบ่งไม่ได้โดยสภาพ เช่น รถยนต์ บ้าน อาคารต่าง ๆ เป็นต้น
ทรัพย์สินเหล่านี้โดยสภาพแล้วแบ่งไม่ได้ นอกเสียจากจะเปลี่ยนแปลงภาวะแห่งทรัพย์สิน แต่ได้

มีคำพิพากษาของศาลฎีกา ในคดีอาญาไต่สวนวินิจฉัยไว้เกี่ยวกับทรัพย์สินแบ่งได้และแบ่งไม่ได้ไว้
นำสนใจคดีหนึ่ง คือ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๓๐๓/๒๕๑๐ วินิจฉัยว่า ช่างของกลาง เป็นกรรมสิทธิ์ของ
เจ้าของสองคน คนละกึ่งหนึ่ง เจ้าของคนหนึ่งรู้เห็นเป็นใจให้จำเลยนำช่างของกลางไป
ซุกซ่อนไว้ที่แปรภูมิโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานตามกฎหมาย ดังนี้ ศาลย่อมริบ
ทั้งของกลางกึ่งหนึ่ง เฉพาะส่วนของเจ้าของคนที่รู้เห็นเป็นใจ สำหรับอีกกึ่งหนึ่งให้ตกได้
แก่เจ้าของที่ไม่ได้รู้เห็นเป็นใจ จะริบทั้งหมดหาได้ไม่

แม้คำพิพากษาศาลฎีกาคดีนี้จะวินิจฉัยในคดีอาญาก็ตาม แต่ก็ได้วินิจฉัยเกี่ยวกับ
ทรัพย์สินแบ่งได้ และทรัพย์สินแบ่งไม่ได้ด้วย เมื่อเทียบเหตุผลในคำวินิจฉัยของศาลฎีกา
กับตัวบท มาตรา ๑๐๕ แล้ว จะเห็นได้ว่าตามบทบัญญัติของกฎหมาย "ทรัพย์สินแบ่งไม่ได้
คือทรัพย์สินจะแยกออกจากกันไม่ได้ นอกจากเปลี่ยนแปลงภาวะแห่งทรัพย์สิน..." ช่างย่อม
เป็นทรัพย์สินที่แบ่งไม่ได้ นอกจากจะเปลี่ยนแปลงภาวะแห่งทรัพย์สิน คือ แบ่งครึ่งช่างกันก็จะ
ทำให้ช่างตกไม่ได้รับประโยชน์อะไรจากช่างเลย แต่ที่ศาลฎีกาวินิจฉัยเช่นนี้ก็สืบเนื่อง
จากการริบทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิดทางอาญานั้นเอง เพราะถ้าศาลฎีกาวินิจฉัย
ว่าเป็นทรัพย์สินแบ่งไม่ได้ก็จะยึดช่างไปทั้งตัวไม่ได้ เนื่องจากเจ้าของช่างอีกคนมิได้รู้เห็น
ยินยอมในการใช้ช่างกระทำความผิด ดังนั้นศาลฎีกาจึงมิได้วินิจฉัยประเด็นลงไปว่าช่าง เป็น
ทรัพย์สินแบ่งได้หรือไม่ได้ เพียงแต่วินิจฉัยว่า "...ศาลย่อมริบของกลางกึ่งหนึ่ง เฉพาะ
ส่วนของ เจ้าของคนที่รู้เห็นเป็นใจ สำหรับอีกกึ่งหนึ่งให้ตกได้แก่เจ้าของที่ไม่ได้รู้เห็น
เป็นใจ จะริบทั้งหมดหาได้ไม่" การที่ศาลวินิจฉัยเช่นนี้ก็เพื่อจะริบทรัพย์สินที่ใช้ในการ
กระทำความผิดทางอาญาเท่านั้น แต่ทรัพย์สินในกรณีนี้เป็นทรัพย์สินที่แบ่งไม่ได้โดยสภาพ ศาลฎีกา
จึงมิได้วินิจฉัยว่าเป็นทรัพย์สินแบ่งไม่ได้ ก็หาทางออกโดยให้ริบส่วนของคนที่รู้เห็นเป็นใจใน
การกระทำความผิด เพราะถ้าศาลริบไม่ได้ต่อไปก็จะมีปัญหาในเรื่องกรรมสิทธิ์รวมในทรัพย์สินแบ่ง
ไม่ได้ที่เจ้าของคนหนึ่งรู้เห็นเป็นใจในการทำความผิดอาญา ส่วนอีกคนหนึ่งไม่ได้รู้เห็นด้วย
เช่นนี้ศาลก็ไม่สามารถริบทรัพย์สินได้ ศาลฎีกาจึงต้องวินิจฉัย เช่นนี้ ปล่อยให้ช่างแบ่งช่าง

เป็นไปในขั้นตอนของการบังคับคดี

ข. ทรัพย์สินแบ่งไม่ได้เพราะกฎหมายถือว่าแบ่งไม่ได้ เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๘ ได้บัญญัติว่า "อันหุ้นนั้น ท่านว่าจะแบ่งแยกหาได้ไม่..." จะเห็นได้ว่าหุ้นของบริษัทจากคั่นกฎหมายให้ถือว่าเป็นทรัพย์สินที่แบ่งไม่ได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๐๕ ตอนท้ายนั่นเอง

ทรัพย์สินที่แบ่งไม่ได้นี้บุคคลใดฟ้อง ต่อศาลให้แบ่งแยกก็อาจถูกศาลพิพากษายกฟ้อง เพราะไม่มีอำนาจฟ้อง

๔.๒.๒ มีบทบัญญัติของกฎหมายที่เอื้อให้ถือคำวินิจฉัยของคณะกรรมการที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายนั้น ๆ เป็นที่สุดจะนำมาฟ้องร้องคดีไม่ได้ กฎหมายเฉพาะ เหล่านี้มีบทบัญญัติข้อจำกัดไว้แตกต่างกัน

ก. กฎหมายที่ได้บัญญัติขั้นตอนของการระงับข้อพิพาทไว้เป็นขั้นตอนไป แต่มีได้บัญญัติถึงขั้นตอนสุดท้ายว่า ต่อไปหากผู้ทอรรถนั้นยังไม่พอใจจะดำเนินการอย่างไรได้ กฎหมายประเภทนี้ส่วนมากบัญญัติเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของ เจ้าพนักงานของรัฐกับราษฎร โดยบัญญัติขั้นตอนไว้ดังนี้

— ขั้นแรก ถ้าผู้ใดมีความจำเป็นต้องมาร้องขอต่อเจ้าหน้าที่ตามที่บทบัญญัติของกฎหมายเฉพาะ บัญญัติไว้ หรือเป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ได้เรียกร้องให้ปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมายเฉพาะนั้น เช่น เรียกให้มาชำระภาษีอากร เป็นต้น

— ขั้นที่สอง เมื่อบุคคลนั้นได้รับคำตอบจากเจ้าหน้าที่ หรือได้รับคำเรียกร้องของเจ้าหน้าที่ของรัฐแล้วไม่พอใจ อาจจะเป็นเพราะเหตุว่าตนควรมีสิทธิได้รับตามกฎหมายเฉพาะนั้น หรือตนได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติเฉพาะนั้นถูกต้องแล้ว เจ้าหน้าที่ไม่ควรจะมาเรียกร้องให้ปฏิบัติอีก ก็อุทธรณ์ไปยังเจ้าหน้าที่ชั้นสูงขึ้นไปอีก ส่วนมากขั้นนี้ผู้ที่ทำหน้าที่วินิจฉัยมักจะเป็นคณะกรรมการ เช่น คณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์ภาษีของกรมสรรพากร เป็นต้น หรือมีฉะนั้นก็เป็นหัวหน้าหน่วยงาน เช่น การอุทธรณ์คำสั่งเงินทดแทนในกรณีพนักงานเงินทดแทนของกรมแรงงานออกคำสั่งให้นายจ้างจ่ายค่าทดแทน

แก่ลูกจ้างตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการคุ้มครองแรงงาน ทั้ นายจ้าง
เห็นว่าไม่ถูกต้อง ค่ายประการใด ๆ ก็ตาม ก็มีสิทธิอุทธรณ์ไปยังอธิบดีกรมแรงงานภายใน
กำหนดใด เป็นต้น ส่วนมากในชั้นนี้ กฎหมายที่มีลักษณะเฉพาะทั่วไป จะบัญญัติต่อไปว่า
ถ้าผู้อุทธรณ์นั้นยังไม่พอใจให้นำคดีสู่ศาลภายในกำหนดระยะเวลาหนึ่ง มิฉะนั้นก็หมดสิทธิ
ฟ้องคดียิ่งกว่า แต่มีกฎหมายเฉพาะบางเรื่องมิได้บัญญัติต่อไปว่าถ้าผู้อุทธรณ์นั้นยังไม่พอใจ
คำวินิจฉัยจะอย่างไร กล่าวคือ มิได้บัญญัติไว้ชัดว่าจะฟ้องร้องคดีได้หรือไม่ภายใน
กำหนดเวลาเท่าใด เช่นนี้จะอย่างไร หรือบางกรณีเมื่อมีคำสั่งของเจ้าพนักงานแล้ว
มิได้บัญญัติว่าอุทธรณ์หรือฟ้องร้องต่อศาลได้หรือไม่ เช่นนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่า อำนาจ
ฟ้อง เป็นเรื่องเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ดังนั้นประชาชนควรมีสิทธิเต็มที่
ในการฟ้องร้องคดีในเมื่อได้ปฏิบัติตามขั้นตอนของกฎหมายเฉพาะนั้นตลอดมา และกฎหมาย
นั้นก็มิใช่เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ดูแลควบคุมให้ราษฎรปฏิบัติตาม ดังนั้นจึงควรเปิดโอกาสให้
ราษฎรได้ฟ้องคดีได้ เพื่อจะได้พิสูจน์ว่า คำสั่งของเจ้าพนักงานชอบหรือไม่ และโดย
เฉพาะอย่างยิ่งคำสั่งหรือคำวินิจฉัยขั้นสุดท้ายที่วินิจฉัยไว้ นั้นราษฎร เห็นว่าไม่ถูกต้อง จึง
ควรให้ฟ้องร้องคดีได้ และไม่มีเหตุผลใดที่จะไปห้ามฟ้องร้องทั้ง ๆ ที่ไม่มีกฎหมายห้ามไว้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๔๑-๓๕๐/๒๕๐๗ วินิจฉัยว่า ผู้ว่าราชการจังหวัดอาศัย
อำนาจตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๔๔ มีคำสั่งให้โจทก์หรือถอนอาคารบ้านเรือน
ที่ได้ปลูกรุกกล้าที่สาธารณสมบัติของแผ่นดิน เป็นการปฏิบัติตามการไปตามอำนาจและหน้าที่
ราชการในตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งจังหวัดอื่น เป็นนิติบุคคลจะต้องรับผิดชอบ
เพราะเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นผู้แทนของจังหวัดนั้น โจทก์จึงมีอำนาจฟ้องจังหวัดเป็น
จำเลยได้

แม้ในประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๔๔ จะมีกำหนดวิธีการให้ผู้เสียหายอุทธรณ์
หรือฟ้องศาล แต่เมื่อโจทก์เห็นว่า คำสั่งนั้นเป็นคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเพราะสิ่ง
ปลูกสร้างของโจทก์ปลูกอยู่ในที่ดินของโจทก์ มิได้ปลูกรุกกล้าลงในที่สาธารณสมบัติอย่างใด
โจทก์ย่อมฟ้องจำเลยขอให้เพิกถอนคำสั่งได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาคดีนี้ได้วินิจฉัยโดยอาศัยหลักที่ว่า "โจทก์เห็นว่าคำสั่งนั้น เป็นคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย..." แต่จะเห็นได้ว่าในกรณีนี้ โจทก์ฟ้องคดีก็จะอ้างว่า อีกฝ่ายหนึ่งโต้แย้งตน ถ้าเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐก็จะอ้างว่าคำสั่งนั้นไม่ชอบเสมอ มิฉะนั้น จะฟ้องคดียังศาลไม่ได้ ด้วยความเห็นของผู้เขียนแล้ว เห็นว่าในกรณีที่กฎหมายไม่ได้ระบุว่าให้ฟ้องศาลได้หรือไม่ ก็ไม่มีเหตุผลใดที่จะไปตัดสิทธิโดยชอบธรรมของบุคคลใด อำนาจ ในการฟ้องนี้ถือเป็นอำนาจโดยชอบธรรมในการปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นการใช้อำนาจทางตุลาการของประชาชน และอำนาจฟ้องเป็นสิทธิมนุษยชน ประการหนึ่งด้วย

ข. กฎหมายบัญญัติถึงขั้นตอนของการดำเนินการที่เห็นว่าคำสั่ง หรือคำวินิจฉัยของเจ้าหน้าที่ชั้นต้นนั้นให้มีการอุทธรณ์ได้และได้บัญญัติไว้ด้วยว่า คำวินิจฉัย ของคณะกรรมการที่มีหน้าที่วินิจฉัยอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด จะนำไปฟ้องร้องยังศาลไม่ได้ เช่นนี้เป็นการจำกัดสิทธิที่จะฟ้องร้องต่อศาล ดังนั้นผู้ที่อุทธรณ์แล้วจึงที่สุดเพียงนั้น ไม่สามารถจะนำไปฟ้องร้องคดียังศาลได้ ถ้าฝ่าฝืนนำไปฟ้องร้องศาลก็จะพิพากษายกฟ้อง เพราะไม่มีอำนาจฟ้องทำให้เสียค่าธรรมเนียมศาลเสียเวลาไปโดยใช่เหตุ แต่กรณีนี้ กฎหมายบัญญัติห้ามฟ้องร้องไว้ เช่นนี้หมายความว่าเฉพาะกรณี คำวินิจฉัย หรือคำสั่งนั้นชอบ ด้วยกฎหมายเท่านั้น และเห็นว่าไม่ตัดสิทธิที่จะฟ้อง เพิกถอนคำสั่งหรือคำวินิจฉัยที่ผิดหรือ ไม่ชอบนั้นได้

คำพิพากษาศาลฎีกาคดีที่ ๖๘-๖๘๗/๒๕๑๐ (โดยที่ประชุมใหญ่) วินิจฉัยว่า กรณี ที่กฎหมายบัญญัติให้อุทธรณ์คำสั่งของเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหาร และกฎหมายบัญญัติให้คำวินิจฉัย เป็นที่สุดนั้นหมายความว่า คำวินิจฉัยนั้นจะเป็นที่สุดก็ต่อเมื่อเป็นคำวินิจฉัยที่ถูกต้องตาม กฎหมาย ที่ให้อำนาจมีคำสั่งและคำวินิจฉัยเช่นนั้น มิได้หมายความว่าแม้คำสั่งวินิจฉัย จะไม่ถูกต้องตามกฎหมายก็จะถึงที่สุดนำมาฟ้องร้องต่อศาลไม่ได้ไปด้วย ศาลย่อมมีอำนาจ พิหารณพิพากษาได้ว่าคำสั่งวินิจฉัยนั้นถูกต้องชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ทั้งนี้ศาลย่อมไม่ รื้อฟื้นข้อเท็จจริงหรืออุทธรณ์ที่เจ้าหน้าที่รับฟังหรือวินิจฉัยมาโดยถือว่าการใช้ดุลยพินิจ ก็เป็นปัญหาข้อเท็จจริง การจะฟังข้อเท็จจริงหรือใช้ดุลยพินิจไปในทางใดจะถือว่าเป็น การมีชัยด้วยกฎหมายมิได้ เว้นแต่การฟังข้อเท็จจริงหรือการใช้ดุลยพินิจนั้นไม่มีพยาน

หลักฐานหรือ เหตุผลสนับสนุน เพียงพอหรือมิได้ เป็นไปโดยสุจริต อันถือได้ว่าการวินิจฉัย
เช่นนี้ไม่เป็นการชอบด้วยกฎหมาย

แต่มีบางกรณีกฎหมายให้อำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้ดุลยพินิจว่าจะอนุญาต หรือ
อนุมัติตามคำขอของผู้ร้องขอหรือไม่ และคำสั่งหรือคำอนุญาตนี้เป็นที่สุด กฎหมายไม่ได้มี
บัญญัติเรื่องการอุทธรณ์หรือ การฟ้องร้องยังศาลเอาไว้ เช่น กรณีที่จะอนุญาตให้คนหนึ่งผู้ใด
ทำเหมืองแร่อนุญาตให้มิหรือให้ใคร่อาวุธปืน อนุญาตให้มิใบขับขี่ยานพาหนะ เป็นต้น เช่นนี้
ผู้ที่ร้องขอไม่มีสิทธินำคดีขึ้นฟ้องร้องต่อศาลให้แก่ใช้ดุลยพินิจนั้น เว้นเสียแต่การใช้ดุลยพินิจนั้น
จะกระทำโดยไม่สุจริตหรือเป็นการก่อกวน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๓๑/๒๕๐๖ วินิจฉัยว่า การที่จะอนุญาตให้คนหนึ่งผู้ใดทำ
เหมืองแร่ นั้น เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติ การทำเหมืองแร่โดย
ตรง เจ้าพนักงานผู้พิจารณา เรื่อง รวบรวมพระราชบัญญัตินี้มีอำนาจที่จะใช้ดุลยพินิจอนุญาต
หรือไม่อนุญาตก็ได้ ถ้าเจ้าพนักงานได้ปฏิบัติกรไปโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว ศาลย่อม
จะไม่พึงใช้อำนาจเข้าไปสอดแทรก

จากคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวนี้ ยังวินิจฉัยโดยอาศัยหลักการใช้อำนาจโดยชอบ
หรือโดยสุจริตของเจ้าพนักงาน กล่าวคือ ถึงแม้กฎหมายจะยังไม่ถือว่าเป็นการโต้แย้งสิทธิ
หรือหน้าที่แต่อย่างใด แต่ถาเป็นการสั่งไม่อนุญาตเพื่อจะก่อกวนโดยไม่สุจริต เช่นนี้ผู้
ไม่ได้รับอนุญาตมีสิทธินำคดีขึ้นฟ้องศาลได้

และถ้ากฎหมายให้เป็นอำนาจหน้าที่ของฝ่ายบริหารโดยเฉพาะเท่านั้น ในการใช้
ดุลยพินิจแก่บุคคลผู้ที่อยู่ภายในบทบัญญัติของกฎหมายศาลไม่สามารถเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๐๖๖/๒๕๑๓ วินิจฉัยว่า โจทก์เป็นข้าราชการพลเรือน
ถูกผู้บังคับบัญชาสั่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนฐานะกระทำผิดวินัยข้าราชการ สั่งพักราชการ
ระหว่างสอบสวนสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อนและยับยั้งการขอบำเหน็จบำนาญไว้ และ
สั่งให้ออกจากราชการซึ่ง เป็นคำสั่งตามอำนาจของพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการ
พลเรือนที่โจทก์บังคับกันอยู่ในเวลานั้น ไม่ใช่ใช้อำนาจหน้าที่ของศาลที่จะเข้าไปชี้ขาดในเรื่องนี้

โจทก์จะนำคดีมาฟ้องขอให้ศาลพิพากษาว่าคำสั่งนั้น ๆ เป็นโมฆะ และสั่งบังคับผู้บังคับบัญชาให้โจทก์กลับเข้ารับราชการต่อไปตามเดิมหาได้ไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๕๕/๒๕๑๖ วินิจฉัยว่า ข้าราชการพลเรือนสังกัดสำนักงานรัฐมนตรี ซึ่งได้รับคำสั่งให้ไปช่วยทำงานในบริษัทซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจ ถ้าได้ประพฤติชั่วในการทำงานของบริษัทนั้นก็เป็นการผิดวินัย ซึ่งนายกรัฐมนตรีในฐานะหัวหน้ารัฐบาลตั้งกรรมการสอบสวนไปตาม มาตรา ๘๔ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน

สรุปในกรณีนี้ที่กฎหมายพิเศษห้ามฟ้องร้องก็ต้องเป็นไปตามนั้น เพราะไม่เกิดอำนาจฟ้อง ถ้าขึ้นฟ้องไปก็ต้องถูกศาลยกฟ้อง ส่วนกรณีกฎหมายมิได้บัญญัติไว้ทำให้ดำเนินการอย่างไร เช่นนี้ก็สามารถนำมาฟ้องร้องได้ และกรณีกฎหมายบัญญัติให้เป็นที่สุดหรือถึงที่สุดแล้วห้ามฟ้องร้องคดีต่อไป ก็จะไม่นำมาฟ้องร้องคดีไม่ได้เช่นกัน แต่ทั้งนี้คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของเจ้าหน้าที่หรือคณะกรรมการนั้นจะต้องชอบด้วยกฎหมาย ถ้าคำสั่งนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย ผู้ขออนุญาตหรือผู้ร้องขอมีอำนาจฟ้องคดีได้.